БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттингеН

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч. МАЙ 15 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 113 (4597).

Өртээ 20 көп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Парижке болур бедик деңнелдиң чөвүлел хуралынга баар ССРЭ-ниң төлөөлериниң составының дугайы (1 арын).

СОВЕТ КҮРҮНЕНИҢ КҮЧҮЗҮНҮҢ ИЛЕРЭЭШКИНИ (1 арын).

Кызыл туктуг агрегаттар (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: М. Севен.— Көскү агитацияны бедик деңнелге тургузар (2 арын).

С. Иргит. — Мал ажылында коммунистер (2 арын).

СОВЕТ КИЖИЛЕР (2 арын).

М. Даржай. — Ниитиниң чугула херээ (2 арын).

АРГА-ЫЯШ — БИСТИҢ БАЙЛААВЫС: М. Петренко. — Камгаалалды улам күштелдирер (2 арын).

А. Ахметзянов. — Өртү болдурбас херек (2 арын).

СЭКП ТК-НЫҢ ИЮЛЬ ПЛЕНУМУНУ КҮШ-АЖЫЛЧЫ БЕЛЕКТИГ УЖУРАЖЫЫЛ!— (Тыва автотрестиң Минусинск автотранспорт конторазының коллективинде) (3 арын).

С. Зорин. — Дайынчы дүзалакчы (3 арын).

ОЛАРДА БАЗЫМ БҮРҮЗҮНДЕ-ЛЕ ҮНДУРУГ (4 арын).

МУРНАКЧЫ ДУРЖУЛГАНЫ КАЛБАА-БИЛЕ НЕПТЕРЕДИР

Чурттуң улус ажыл-агыйынга әртемнин, техниканың болгаш мурнакчы дуржулганың чедишкиннерин шингәдиринге ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының делгелгези улуг ужуу-дузалыг болуп турар. Совет Эвилелиниң үлетпүр, көдөө ажыл-агый, туду, транспорт, әртем, техника болгаш культура талазы-биле чедишкиннерин ол делгелгеде калбаа-биле көргүскен. Кандыг-даа бүдүрүлге бодунуң ажылынга ол делгелгеде көргүскен мурнакчы аргаларны ажыглап болурун, анда әвәәш күш-ажылын болгаш хөренгилерни чарыгдавышаан, эки түңнелдерни чедип болурун бистиң областың чамдык колхозтарының практиказы көргүзүп турар.

Каа-Хем районуң Ленин аттыг колхозунуң даргазы әш Середкин улус ажыл-агыйының чедишкиннериниң делгелгезинге чорааш, ында көргүскен чаа чедишкиннерни бодунуң колхозунга калбаа-биле ажыглаарын организастаан. Ам ол колхоз мал чемнерин чер кырынга силостаарын, инектерни электри күчү-биле саарын, мал чемнерин фермаларже сөөртүрүп болгаш үрезинни чажар машиналарже ураарын механизастаарын шингәдип алган. «ДТ-24» деп тракторну сиген белеткәәриниң ажылынга таарыштыр әде кылган болгаш өске-даа ажылдарны чоруткан. Таңды районда «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң саанчызы әш Бунина Москвада делгелгеден көрүп алган чаа үүлдериниң дугайында колхозчуларның ортузунга элээн хөй тайылбыр ажылын чорудуп, бодунуң ажылынга мурнакчы дуржулганы ажыглап турар. Ам ол колхозтуң 2 фермаларында инектерни баглавайн ажаарын болгаш оларны электрүкү-биле саарын боттандырган. Мурнунда 22 саанчыларның саап турган инектерин ам чүгле 4 саанчылар саап турар апарган.

Колхоз бүдүрүлгезинче мурнакчы дуржулганы нептередир ажыл Каа-Хемниң «Коммунизмче өрүк», «Талдының «Совет Россия», Бии-Хемниң «Кызыл тараачын» болгаш өске-даа чамдык колхозтарда чоруп турар. Ындыг болза-даа ол ажылды әкижидери негеттинип турар.

Мурнакчы дуржулганы кошкак нептередип турарының кол чылдагааны болза, чамдык партия, совет болгаш ажыл-агый органнары ол талазы-биле чогуур сагыш салбайн турарында. Сөөлгү чылдарның дургузунда Бүгү-эвилелдиң көдөө ажыл-агый делгелгезинге болгаш ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының чедишкиннериниң делгелгезинге бистиң областың көдөө ажыл-агыйындан 1200 ажыг кижи чораан. Оларның көрүп, билип алган чаа үүлдерин колхоз болгаш совхоз бүдүрүлгезинге нептередирин организастаар ажыл дыка кошкак. Сүт-Хөл районда «Алдан-Маадыр» колхозтуң даргазы әш Шалдыг, Чаа-Хөл СТС-тин директору әш Стихарев, Улуг-Хем районда Жданов аттыг колхозтуң даргазы турган әш Мөмбей-оол делгелгеден келгеш, боттарының удуртуп турары ажылагыйларына кандыг-даа чаа, депшилгелиг аргаларны боттандырбаннар. Чамдык кижилер делгелгеге. Москвага чүгле көрген үүлдериниң дугайында беседа кылып каары-биле кызыгаарланып турар.

Ам үеде мурнакчы дуржулганы, әртемниң болгаш техниканың чаа чедишкиннерин чүгле сонуургап кайгаар, ол дугайында чүгле тайылбыр ажылы-биле кызыгаарлаттынып каар чорук бистиң ажылывыстың негелдезинге таарышпас апарган. Хамык ужур мурнакчы дуржулганы нептередирин, шингәдирин херек кырынга боттандырарында. Чөөн-Хемчик районда «Октябрь 30 чылы» колхозтуң хойжузу Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры әш О. Лопсанчаптың дуржулгазын бүгү колхозтарга болгаш малчыннарның ортузунга калбак нептередирин удуртуруның орнунга СЭКП райкомунуң секретары әш Дилгижек болза әш О. Лопсанчаптың ажылының дугайында мактанырын колдадып турар.

Бии-Хем районда «Кызыл тараачын» колхоз инек малдың уксаазын әкижиткениниң түңнелинде каш чыл иштинде хөй суттуг саап ап келген. Ол дуржулганы ханызы-биле өөренип көргеш, ону районнуң өске колхозтарынга база ажыглаарын СЭКП райкому-даа, райкууском-даа херекке албайн келген. Шак ындыг чижектер Улуг-Хем, Каа-Хем, Таңды болгаш чамдык өске-даа районнарда оар.

Көдөө ажыл-агыйны сайзырадырын канчаар удуртуп болурун Рязань областың партия организациязының дуржулгазы тодаргай көргүскен. Ону көдөөнің ажыл-ишчилериниң ортузунга нептередир талазы-биле бистиң областа чамдык ажыл чоруттунуп турар. СЭКП обкомунуң организастаалы-биле партия райкомнарының бирги секретарылары Красноярск крайның база бистиң областың мурнакчы колхозтарының болгаш совхозтарының эки дуржулгазын, партия райкомнарының организас киллистериниң болгаш херээжен чон ортузунга ажыл чорудар киллистериниң эргелекчилери, колхозтарда база совхозтарда парторганизация секретарылары Гязань областың ажылының методунуң дугайын, бистиң областа мурнакчы колхозтарның болгаш совхозтарның ажылын өөренип әрткеннер. Ам партия организацияларының мурнунда сорулга—колхоз, совхоз, ферма, бригада бүрүзүн мурнакчыларның деңнеге чедир көдүрер дәш организакчы ажылды калбартыры болур.

Партияның Каа-Хем райкому Ленин аттыг колхозтуң ажылының үлегерин бодунуң пленумунга тускай чугаалажып көргеш, ону районнуң өске бүгү колхозтарынга калбартыр дугайында хемчегни ап чорудуп турар. Ол чергелиг ажылдың ажыктыы улуг.

Мурнакчы дуржулганы нептередири чиик әвес ажыл. Ындыг болза-даа, оон кедизинде барып бәәр ажыы анаа чарыгдаан күш-ажылын болгаш хөренгилерни чүгле дуглаар әвес, харын хөй түңнүг болгаш улам өзүп турар орулгаларны бәәр. Чүгле чалгаа, хожуданган кижилер бодунуң ажылын мурнакчы аргалар-биле чорударындан ойталап болур. Бистиң колхозтарывыста болгаш совхозтарывыста ажыглап болур мурнакчы дуржулга дыка байлактыг: инектерни баглавайн ажаары, электри-биле саары, хаваннарны бөлүктеп хөйү-биле азыраары, инек болгаш хойну тарып бооздыры болгаш өске-даа үүлдерни анаа киириштирип болур. Бо чорук малдың продуктуларын бедиреринге, оон баш санын дүрген өстүреринге, мал, чер ажылынга механизацияны ажыглаарынга улуг идигни бәәр.

Областың көдөө ажыл-агыйын сайзырадыр болгаш күрүнеге мал, чер ажылының продуктуларын хөйнү дужаар талазы-биле бистиң алган хүлээлгелеривис улуг болгаш харыысалгалыг. Ону чедишкинниг күүседирде мурнакчы дуржулганы калбаа-биле нептередири тергиин чугула. Ол ажылды партия организациялары боттуг удуртур ужурлуг.

ПАРИЖКЕ БОЛУР БЕДИК ДЕҢНЕЛДИҢ ЧӨВҮЛЕЛ ХУРАЛЫНГА БААР ССРЭ-НИҢ ТӨЛӨЛЕРИНИҢ СОСТАВЫНЫҢ ДУГАЙЫ

Парижке дөрт улуг күрүнелериниң баштыннарының чөвүлел хуралынга ССРЭ-ниң чазааның баштыны Н. С. Хрущевтуң баары-биле холбаштыр айыттынган чөвүлел хуралга баар төлөөлериниң составынга ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыкону болгаш ССРЭ-ниң камгалал министри Р. Я. Малиновскийни ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели киирген.

Төлөөлериниң чөвүлекчилериниге томуйлатканнар болза: В. В. Кузнецов, В. А. Зорин, С. А. Виноградов, А. А. Солдатов, М. А. Меньшиков, Г. А. Жуков, Л. Ф. Ильичев, П. А. Сатюков, А. И. Аджубей, Г. Т. Шуйский, В. С. Лебедев, О. А. Троянов-ский, А. Ф. Добрынин, В. Ф. Грубяков, А. А. Крохин, генерал-полковник А. А. Грызлов, С. М. Кудрявцев.

Төлөөлериниң эксперттериниге томуйлатканнар М. А. Харламов, И. И. Ильичев, С. Т. Базаров, Н. Д. Белоцвостиков, Ф. Ф. Молочков, И. Н. Земсков, Н. С. Захаров, А. А. Рощин, А. М. Александров, В. П. Надеждин, А. И. Блатов.

Совет күрүненин күчүзүнүң илерээшкини

Өөрүшкүнүң чылыг сөстери

Коммунизмни тургузуп турар совет улус хүн келген тудум-на төөгүге көстүп көрбәән чаа-чаа тиилелгелерни бүзүрелдии-биле чедип ап, капиталистиг чурттарның ажык-конча сүрген политиказын базым бүрүзүнде ажып әртип бар чоруурун Дәәди Советтиң 5-ки сессиязының шиитпирлери бүгү делегейге чырыткыландыр бадыткап турар.

Бөдүүн совет ажылчыннар бистер коммунистиг ниитилелди тургузары дәәш ажылдаарын, чурттаарын, өөренирин аас-кежиниң дәәжизи деп ханызы-биле медереп билип турар бис. Бистерниң минута бүрүзүнде бүдүрген кылыгларывыс коммунизм тургузуушкунуңуң өндүр чаагай программазының бүдүп турары ол. Дәәди Советтиң 5-ки сессиязының төөгүлүг шиитпирлери бистерни тайбын дәәш, коммунизм дәәш ажылышке чалгыннандырып, сорук киирип турар.

В. САГААН-ООЛ
ажылчын.

• • •

Делегейге мөңге тайбың дәәш, культурлуг, каас-чараш амыдыраа дәәш бүгү чурттарның миллион-миллион кижилери демисежип турар.

Социализм тиилөөн, коммунистиг ниитилел тургустунуп турар шак мынлыг кайгамчыктыг үеде чурттаарынга, шак мындыг улуг күрүненин хамаатызы болганынга кым чоргаарланмас боор. Бо дәәрге канчаар-даа аажок улуг аас-кежии. Ынчангаш, бүгү совет кижилер-биле бир дөмей, Никита Сергеевич Хрущевтуң илеткелин сеткилиниң ханызындан деткип тур мен.

С. ЧЫЧААН-ООЛ,
Чаа-Хөл район.

• • •

— Бистиң эргим партиявыс, чазаавыс бистиң совет чонувустун, делегейниң бүгү чонунуң чаагай херээ дәәш ол хире амыр-дыш чок улуг сагышты салып турда, бистер ону чүгле хайгаараары, магадаары-биле кызыгаарлаттынмайн, харын тайбынның чаленгиижи—Төрөөн чуртувус улам быжыглап чечектелзин дәәш шыдаар-ла, бар-ла шаавыс-биле кызымаккай ажылдап, чеди чылдың ийиги чылының планныг онаалгаларын хуусаа бетинде ажыр күүседир дәәш ажылдаар ужурлуг бис.

А. СОСКАЛ,
Улуг-Хем району.

Чоннуң улуг килеңнээшкини

Бо чылдың май 14-те, дүүн область типографиязының әр, херээжен ажылчыннарының, областың солуннар редакцияларының ажылдакчыларының хөй кижи киржикчилиг митингизи болган. Бистиң Төрөөн чуртувусту кызыгаарын 1960 чылдын Май 1-де дәәрбечи оор өзүбиле үреп, Совет Эвилелиниң агаар делгеминче 2 мун ажыг километр ханылап кирип келгеш, андара аттырган америк шпион самолёттун болгаш аңаа холбаштыр АКШ-тың күрүне секретары Гертерниң май 10-да кылган өнчүк-чөңгәлиг, дайынзырак дерзин меделгелинин дугайында СЭКП обкомунуң секретары әш М. Мендуме митингиге тодаргай чугаалаан. Типографияның ажылчыны әш Н. Никифорова сөс алган, митингиге мынча дәән:

— Америк империализмниң, америк дайынзырак идегеттерниң калчаалыг үүлгедиинге удур бүгү совет кижилериниң килеңнээшкининг әң-не шиитпирлиг үнүнге сөзүмну кадып тур мен. Тайбынның дайынзырының ол дерзин үүлгедиглерине харыы кылдыр улам дәәре ажылдап, бедик шынарлыг продукцияны бүдүрер мен. Эргим Никита Сергеевич Хрущев баштаан Совет чазаамның шиитпирлиг хемчеглерин чүрәәмниң ханызындан деткип тур мен.

«Тувинская правда» солуннуң ажылдакчызы әш Т. Сермавкин, типографияның өрүүр цегинин начальниги әш К. Осипова болгаш өскелердээ америк дайынзырак идегеттерниң дерзин үүлгедиглерине улур улуг килеңнээшкинин илергейлевишаан, Совет чазактың шиитпирлиг хемчеглерин, «соок дайынныц» өскүдүкчүлеринге оон әң шыңгыы сагындырын чүрәәнин ханызындан деткәәннер.

АКШ-тың дайынзырак идегеттеринин бужар өнчүк-чөңгәлиг үүлгедиглерине килеңнээшкининг удурланыышкынның резолюциязын митингиниң киржикчилери хүлээп алган. Ында чугаалаан турары болза:

— Бистиң социалистиг Төрөөн чуртувуска хамаарыштыр АКШ-тың дайын кыпсыкчыларының өнчүк-чөңгәлиг үүлгедиглерине удур Совет чазаавыстың әп чорудуп турар шиитпирлиг хемчеглерин бир әп-сеткилдиг бүрүн деткидивис. Май 16-да болур чазактар баштыннарының чөвүлел хуралынче бөгүн чорупкан эргим Никита Сергеевич Хрущевтуң әң-не нарын болгаш әң-не хүндүлүг хүлээлгезинин чедишкининг болурун чүрәәвистиң ханызындан аңаа күзеп тур бис.

• • •

Ол ышкаш ындыг митингилер Кызылдың даараныла комбинадынга, даг экспедициязының АТК-зынга болгаш өске-даа бүдүрүлге, туду черлериниге болгулаан.

БИСТИҢ ЭКИ АЖЫЛЫВЫС — ИМПЕРИАЛИСТЕРГЕ СОГУГ

Областың дәәре чолаачыларының бирәәзи Василий Данилович Сапогов бодунуң ынак профессиязынга 30 ажыг чыл иштинде ажылдап келген.

Бо үенин иштинде янзы-бүрү маркаларның машиналарын: сураглыг «Урал-ЗИС-терни»-да, машина тудуунуң индустриалдыг төвү—Горькийниң автозаводунуң бүдүрүп турары «газик»-терни-даа, өске-даа аар, чиик машиналарны ол башкарып чораан. Ынчангаш Василий Данилович кандыг-даа машинаның мотору канчаар ажылдап турар болдур, ону бодунуң чүрәәнин ажылдап турарыбиле дөмей билир.

Василий Данилович областың районнарынче чоруткан оруктарны шуптузун әрткен, а Ада-чурттуң дайынының чылдарында фронтуже Тыванның ажылчы чоннарының белектерин сөөртүп турганы—Усинскинин чазаглыг оруун оон-даа артык билир.

Ам Сапогов Кызылдың пассажирлер АТК-зында автобус чолаачылап турар, коммунистиг күш-ажыл бригадазының кежигүнү. Мурнакчы чолаачы чеди чылдың бирги чылында пассажирлер сөөртүр планын ажыр күүседип, 3 тонна хире кывар-чаар материалдарны камнап алган. Оон автобузу капитал септелге чокка 200 мун километр черни әртер турган, 250 мун километрни әрткен.

— Машинаны өки башкарып, ажаап турган, капитал септелге чокка ам-даа хөй мун километрни әртеринге бүзүреллиг мен—деп Василий Данилович чугаалап турар.

Ажылчын, албан-хаакчылардан үндүрүглер тыртарын соксадыр болгаш өске-даа хемчеглер дугайында ССРЭ-ниң Дәәди Советиниң сессиязына Н. С. Хрущевтуң илеткелин радиодан болгаш солуннардан танышкаш, кижи дугайында сагыш салыышкын дәәш Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың сагыш салыышкынын үнелеп чедер сөс тыппас-тыр мен деп ол бодунуң сеткилин илеретти.

Чолаачы Сапогов культурлуг болгаш шыдалдыг чурттап орар. Сапоговтарның бажыны арыг-силиг. Орунларны чаа чоорганнар-биле шыпкаш чазай эдип кан. Өске өрәәлде пианино тур. Долгандыр ыржым. Василий Даниловичиниң кадайы Фаина Николаевна пианинозу ажыткаш, ойнап чаңчыга берген салаалары-биле чоон үн-биле ойнай бәәрге өрәәл иштинге узун-суук аалга дола берди.

— Бистиң ургларывыс музыкага коңчуг ынакта, Нинавыс ам Москваның технология институнда өөренип турар, а Рита—Барымн-Хемчик районуң Аксы-Барлыкта башкы. Олар чайгы дыштанылгазын маңаа эртиреллер. Ынчаарда эки музыканы дыннап болур—деп Василий Данилович чугаалады.

— Фаина Николаевнаның ойнаары база эки-дир.

— Аа, ол чүгле менээ «артист» болдур ийин — дәәш, Василий Данилович бажын сыйбаш, каттыра-дыр.

— Эки ажылдаар, өөренир, дыштаныр эргени чүгле бистиң чуртувуста боттандырган. Эки ажылывыс-биле Төрөөн чуртувустуң күчү-шыдалын бедидип турар бис. Анаа империалистер адаарган, өнчүк-чөңгәлиг чоруктарны кылып, «соок дайынны» уламчылаарын орадаажып турарлар. Бистиң чүгле эки ажылывыс оларга коргунчуг согуг болур. Ынчангаш эки ажылдаалы!—деп өөрүмну кыйгырар мен—дәәш, В. Сапогов ийиги эзлчегде ажылдаары-биле дөгерни берди.

Чурукта: В. Д. Сапогов болгаш оон кадайы Фаина Николаевна солун номчуп орлар.

Сөзү болгаш фотозу
С. Феоктистовтуу.

Бедик көдүрлүүшкүн

Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунга хөй кижи киржикчилиг митинг болган. Аңаа СЭКП райкомунуң секретары әш О. Ширап ССРЭ-ниң Дәәди Совединиң бешки сессиязының материалдарын таныштырган.

Коммунистиг партия болгаш совет чазак кижилернің материалдыг чаагай байдалын болгаш культурлуг деңнелин бедидер дугайында улуг хемчеглерни боттандырып турарын митингге санал берген кижи бүрүзү өөрүшкү-биле демдеглеп турган.

Партияның болгаш чазактың чон дугайында сагыш салыышкынының ол илередиишкининге харыы кылдыр колхозчулар чаа бедиткен хүлээлгелерни алганнар. Дүк кыргылдазының 4 пунктуларын дерип тургузары эгелөөн. Эрте төрөөн хойларның массалыг эдержилгезин фермаларда чоруда берген. Тудуг ажылының темпизин дүргедедири-биле олче колхозчуларны болгаш машина, техниканы немей чоруткан. Ылангыя тудугжулар чаа клубтун тудуун октябрь 1-де доозуп, ажыглалга киирер деп бедиткен хүлээлгени алганнар.

Колхозта партия комитеди малчыннарга Дәәди Советтиң бешки сессиязының материалдарын таныштырарыбиле 10 ажыг агитаторларны чоруткан.

В. ЗРЕНЧИН.

ДЕТКИП ТУР МЕН

ССРЭ-ниң Дәәди Совединиң бешки сессиязынга бистиң чаазавыстың баштыны әш Н. С. Хрущевтуң илеткелин болгаш допчу харыызын күзелимнин улуг ханыышкыны-биле таныштым.

Ажылчыннардан болгаш албан-хаакчылардан тыртар үндүрүглерни соксадыр, бүгү ажылчыннарны болгаш албан-хаакчыларны алды-чеди шактыг ажыл хүнүнче шилчидерин 1960 чылда доозар дугайында Дәәди Советтиң хүлээп алган хоойлулары совет кижилерниң материалдыг чаагай байдалын улам бедиреринче угланган улуг сагыш салыышкынның чаа илергейлээшкини кылдыр көрүп, ону деткип тур мен.

Шивишкинчи сорулгаларны күүседири-биле бистиң чуртувусче самолёдун чоруткан АКШ-тың кижи дүрзүзүн ышкынган чагырыкчы бөлүктериниң өнчүк-чөңгәлиг бужар үүлгедиинге удурланган бодумнуң үнүмну бүгү чонунуң килеңнээшкининге каттыштырып тур мен.

Партияның болгаш чазактың чон дугайында бо чаа сагыш салыышкынынга харыы кылдыр аныяк чаштарны коммунистиг өзүга, Коммунистиг партиязынга, Төрөөн чуртунга, чонунга кызыгаар чок бердинген кылдыр өөредип, кижизидер, оларны коммунизмниң төлептиг салгакчылары болур кылдыр белеткәәр дәәш бүгү күжүмну салып, моон-даа артык ажылдаарымны хүлээдим.

О. ОХЕМЧИК.
Сүт-Хөл районда башкы.

КЫЗЫЛ ТУКТУГ АГРЕГАТТАР

Таңды районнуң «Межегей» совхозунда часкы хову ажылы улам калбарып, әрте чажар тараа культураларының тарылгазы барык доостур четкен. Механизаторларның арызында социалистиг чарышты калбартып, оон түңнелдерин үндүрүп, мурнакчы агрегаттарга шилчиир тукчугаштарны болгаш акша шаннаның тыпсып турар. Оон түңнелинде әзлчег онаалдазын доктаамал ажыр күүседип, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип турар механизаторлар әвәәш әвес.

Хадың-Аксының адаандан Онгар-Ховуга чедир кезек-кезек дөңнерлиг делгем ховунуң каш-ла чылдар мурнунда четче ажыглаттынмайн турган кур черлеринде совхозтуң 4 бригадалары ажылдап, ол черлерни бүрүн ажыглалга киирип турар. Кара-Сугда чаа сууржуп турар турлаг совхозтуң бирги болгаш алдыгы ховуу ажылының бригадаларының төвү.

Ында тудуу ам-даа дозулгалак улуг бажыңның бир талакы ужунда улуг өрәәлди № 1 бригаданың ажылчыларын эзлеп турар. Оон ханазында чамдык сөстериниң алаан онзалай шыйып турган тода кылдыр бижип үндүрген № 1 «Чаңныкты» азып каан тур. Ында бижээни: «Чарышка трактористер Петр Казанцев, Николай Рязанов олар мурнап турарлар. Ак-сеткилдиг күш-ажылы дәәш әш П. Казанцевке агрегаттар арызынга шилчиир тукчугаштты болгаш «Эн дәәре тракторист» деп атты тывыспышаан, 25 рубль-биле шаннаанын таныштырган.

Петр Казанцев ол тукту ап турган, тарылга доозулгуже чедир ону быжыг тудар дәәш демисежир мен деп хүлээнген. Оон соонда әш Казанцевтин агрегады шынап-ла эрестиг ажылдаан. Бөгүнге чедир кызыл тук оон агрегадында хадыышаан. Хүнде тараа чаштырар норманы ийи катап ажыр күүседип турар. «ДТ-54» трактор-биле хүнде 40 ганы чаштырар норманы майның 10-да 112 га чедир күүседткен. Ол агрегат чаштырылга эгелөөнинден бәәр 400 ажыг ганы чашкан.

Бо бригадада трактористер Ткачев, Бичe-оол болгаш оон-даа өскелер ажыл нормазын ургулчу ажыр күүседип турар. Бригада май 11-ге чедир 1300 га кызыл-тасты чажып доосхан, 200 га суланы тараан.

— Бедик дүжүт алырынга улуг ужур-дузалыг хана-карактай чажар арга-биле хөй черни тарыдывыс. Бир әвес аңаа чашкан болза каш хонук бүрүнгаар доозуптар ийик бис—деп механизаторлар арызында чугаалаштыы.

Турлагның улуг бажынының устуу талакы өрәәлин № 6 бригаданың ажыл-ишчилери эзлеп турар. Ол бригада турлагдан Хадың-Аксынче чоруктан ховуну тарын турар. Часкы хову ажылынга бедик көргүзүлгер болгаш бедик дүжүтү өстүрүп алыры дәәш бо бригадалар арызында социалистиг чарыштыг.

Алдыгы бригаданың механизаторлары бирги бригаданың механизаторларындан тудак чок ажылдап турарлар. Ол бригадада үндүрген «Чаңныкта» Николай Бабкинге «Эн дәәре тракторист» деп атты болгаш агрегаттар арызынга шилчиир кызыл тукчугаштты тывыспышаан, 25 рубль-биле шаннаанын бижээн. Трактористер Дударевтиң, Яминнин, Щелкуновтуң болгаш өскелериниң-даа бедик көргүзүглерин ында базы бижээн. Н. Бабкин чаштырылга эгелөөнден бәәр 300 ажыг ганы чаштырган. Хүнде 100 ганы илиртәәр нормалыг турган, 11 шактын дургузунда ону үш катап ажыр күүседткеш, әш Бабкин бодунуң чедишкининин улам быжыглаан.

Бо алдыгы бригадада 600 га кызыл-тас тарыыр планын 722 га кылдыр күүседткен.

Чаржып турар бригадалар ам сула тарылгазын чорудуп турар, оон улаштыр чинге-тараанны, мал чемин культураларны тарыыр.

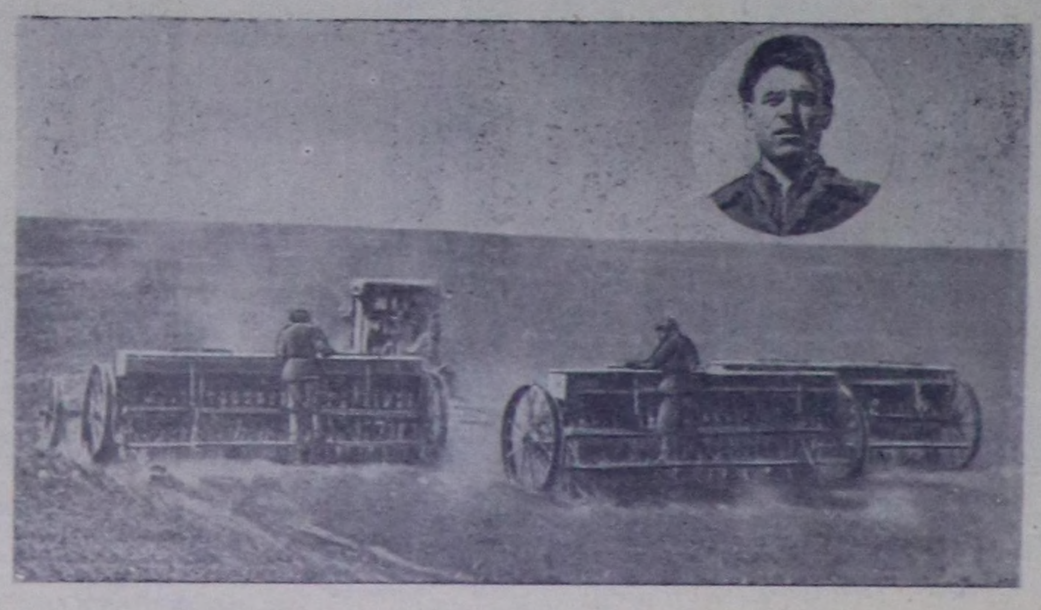

Чурукта: тракторист әш П. Казанцевтин агрегадының тараа чаштырып турары. Тырыкыда П. Казанцев.
Сөзү Л. Моңгуштуу. Фото С. Феоктистовтуу.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Көскү агитацияны бедик деңнелге тургузар

«Амгы үениң байдалдарында партийжи пропаганданың сорулгаларының дугайында» СЭКП ТК-ның доклаалында бистиң чуртка коммунизмни тургузарының улуг программазын амыдыралга чедиишкиниг ботандырарынче массаларны мобилизастаарынга аас болгаш парлалга пропагандазының ролүн чугулаалап айыткан.

СЭКП Төп Комитединиң докладынын оттандырар талазы-биле партиянын Өөн-Хемчик райкомунуң бюрозу одаргай хемчегларни айыткан докладды хүлээп алган. Ону күүседи-ни-биле «Кызыл тарадчын» колхозда партия эге организациязы (секретары эш Доржу) чамдык хемчегларни алган. Колхозтуң суурундан келээш фермаларга, бригадаларга, руктар белдирлеринге, а ол ышкаш өндергей арттың кырынга чедир областың, районуң болгаш колхозуң 1960 чылда хүлээлгелериниң ол-кол чурагайларын бижээн көргүзүглерни аскан. Чеди чылдың наалгаларын хуусаа бетинде күүсеиринче ажыл-ишчилерни кыйгырган хөй лозуннар астынган. Көскү агитацияның еске-даа хевирлери колхозтуң бүдүүлге аңырлаында кылдынган. Одарларда малынларының бажыңнарында, өглериниге колхозтуң болгаш оларның боттарының хүлээлгелерин чаштыр турааш аскылаан. Көскү агитацияның хевирлери Ленин аттыг, «Искра», Сталин аттыг болгаш «Коммунизмче орук» колхозтарның үс-түс бүдүүлге адырларында баа делгеренгей тургустунган.

Көскү агитация Чадаана хоорайда анчадыр тургустунганын ап көөрге, ийның байырлал хүннериниң бүүзүнге чедир чеди чыл планының ол-кол көргүзүглериниң талазы-биле кылдынган түүлдер кончуг эвээш турган. Райкуускомда, СЭКП райкомунда партия эге организациялары хөй хемчегларни алганындан бо талазы-биле чамдык ажылдар кылынган.

Мооц-биле кады районда партияның чамдык эге организациялары көскү агитацияның чугулазын чедир үнелевейн турарлар. Ооц бетин чижээн алырга, Чадаана хоорайда тараа белеткелиниң пунктузунда, ыяш ажыл-агый черинде, харылзаа конторазында, шагдаа салбырында, райпо шугумунда, көдээ ажыл-агый малдарын тарып боозадыр станцияда. Чадаана АТК-ында, эт-сүт белеткелиниң районнар аразының конторазында болгаш Чадаана хоорай Советинде улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чеди чыл планының ийги чылының кол-кол чурагайларынга хамаарыштыр көргүзүглер кылдынмаан.

Бо үстүнде ажыл-агый, албан, организация черлери хамзарышкан кудумчуларында, участоктарында безин чеди чылдың сорулгаларын чуруп аспаан.

Ол ышкаш районуң үлетпүр комбинадының Адар-Төште туйбу цегинде болгаш Кулун-Дүжерде ыяш участогунда каракка илдиктир көскү бөөр хире көскү агитацияның кандыг-даа хевирлери чок. Үлетпүр комбинадында партия эге организациязының секретары эш Червяков, комбинат директору эш Цвелев бүдүүлгениң бо чугула адырларынга районуң болгаш бүдүүлгениң 1960 чылда алган хүлээлгелериниң чурагайларын кылгаш, апарып аварындан «бергезинин» турары кайгамчык чүве.

«Хорум-Даг», «Большевик», «Октябрь 30 чылы» колхозтарда байдал база-ла ооц дээредевейн турар. Көскү агитацияны эрги чаңчыккан аргабиле чорудуп, контора иштинде чарлал хевирлиг ак саазынга чурагайлар бижээни-биле, фермаларда ийи-чангыс кыйгырыглыг лозуннар бижээш аскылап каны-биле кызыгаарлаттынган. Чеди чылдың кол-кол чурагайларын областың, районуң хүлээлгелерин улуг шуугайларга плакат хевирлиг кылдыр бижээш, кудумчуларга, оруктарга аазар, малчыннарның коданнарынга оларның айда, кварталда, чылда хүлээлгелериниң эгелээш тодаргай бижээш аазары чугула негеттинип турар.

СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи (эргелекчизи эш Куулар) партия пропагандазының бир чугула хевири—көскү агитацияны бедик деңнелге тургузарынга партия эге организацияларынга боттуг дузаны көргүзери чугула.

М. СЕВЕН,
«Шынның» корреспондентизи.

Мал ажылында коммунистер

Бай-Тайга районуң «Найырал» колхозунда партия организациязы ниитиниң мал ажылынче коммунистерниң кичээнгейин сөөлгү үеде элээн күштелдирген. Колхозчу коммунистерниң 30 хуузу мал ажылының бригадаларында, фермаларда ажылдап турарлар.

Малдың баш санын өстүрер, ооц продуктулуун бедидер талазы-биле коммунистерниң мурнакчы үлегери бүгү малчыннарга билдингир апарган. Хойжулар эштер Маадыр-оол, Доржу, Аранчин олар боттарының каладында төрээн хойларының хураганнарын бүрүн камгалап алган. Хойну чылда ийи катап ооладырын организаставышаан, төрүүр 100 хойга ондаштыр 120—130 хураганнарны өстүрерин, хой бүрүзүнден-не 2,5 килограммдан эвээш эвес дүктү кыргып алырын олар хүлээнгеннер.

Колхозтуң сүт-бараан фермаларының ажылы кышкы үеде баксыраап турганын көргеш, ол ажылды башкарар кылдыр эш Содунамны төмүйларын колхоз баштаар черинге партия организациязы сүмелээн. Ам Ээр-Хавак болгаш Дөң-Терек сүтбараан фермаларының ажылы элээн экижиш, сүт саалдазының хемчээли көвүдеп турар. Ында саанчыларның культурлуг хандырылгазын экижидер хемчеглер база алдынган.

Ындыг болза-даа үстүнде чамдык чедиишкиннер-биле кады колхозтуң мал ажылында улуг четпестер бар-бар. Ылангыя малчын кадрларны шын шилип алыр, оларның ажылын боттуг удуртур талазы-биле ам-даа четпес ажылдап турарывысты миннир ужурлуг бис. Ооц түңнелинде онаашкан ажылга харысалга чок Ламажык, Чылбай-оол, Очур-оол ышкаш чамдык кижилерниң коданнарындан элээн хөй мал хораан.

Ниитиниң мал ажылынга чүткүлдүг кижилерни быжыглаарының чугулазын бо чижектер көргүзүп турар. Ам төрүүр малдың чаш төлүн четче камгалап ап, дүк кыргыдазын организастыг чорударынга амдыгаштан эгелеп белеткенири чугула. Эт, сүт болгаш дүк бүдүрерин көвүдериниче алган хүлээлгелерин күүседириниче малчыннарны, саанчыларны партия организациязы мобилизастаар хүлээлгелиг.

С. ИРГИТ,
колхозта парторганизация секретары.

1960 чыдың бирги кварталында социалистиг чарышка бедик көргүзүглери даңш областың үлетпүр бүдүүлге черлериниң мурнакчы ажылчыннарын СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш облкуускомнуң доктаалын ёзугаар Хүндүлел самбыразынга киирери болза:

Д. Тимонин—Элегестиң шахта эргелелиниң дагжызы, квартал планын 120 хуу күүседкен.

А. Сизов—Чадаананың райүлетпүр комбинадының станок ажылчыны, квартал планын 113 хуу күүседкен.

К. Кан-сол — Чадаананың райүлетпүр комбинздының чазаныкчызы, квартал планын 158 хуу күүседкен.

К. Аболенцева—Кызылдың хлеб заводунуң ажылчыны, квартал планын 115 хуу күүседкен.

М. Александрова—Кызылдың хлеб заводунуң хлеб быжырыкчызы, квартал планын 115 хуу күүседкен.

М. Шаипурова—Кызылдың хлеб заводунуң хлеб быжырыкчызы, квартал планын 115 хуу күүседкен.

А. Красовская—Кызылдың хлеб заводунуң кондитер кылыглар бригадазының бригадири, ооц бригадазы квартал планын 120 хуу күүседкен.

А. Федорченко—Кызылдың хлеб заводунуң ажылчыны, квартал планын 120 хуу күүседкен.

Е. Скрипоченко—Кызылдың хлеб заводунуң кондитер кылыглар бригадазының бригадири, ооц бригадазы квартал планын 120 хуу күүседкен.

М. Зименина—Кызылдың хлеб заводунуң хлеб быжырыкчызы, квартал планын 120 хуу күүседкен.

М. Мельниченко—Кызыл хоорайның сүт заводунуң ажылчыны, квартал планын 125 хуу күүседкен.

Е. Шведова—Кызыл хоорайның сүт заводунуң ажылчыны, квартал планын 125 хуу күүседкен.

Е. Яковлева—Кызыл хоорайның сүт заводунуң ажылчыны, квартал планын 105 хуу күүседкен.

Т. Петрова—Кызылдың колбаса фабриказының ажылчыны, квартал планын 130 хуу күүседкен.

И. Монгуш—Кызыл хоорайның колбаса фабриказының ажылчыны, квартал планын 140 хуу күүседкен.

И. Мамонтов—Кызылдың колбаса фабриказының ажылчыны, квартал планын 140 хуу күүседкен.

В. Мотягин—Кызылдың төп электростанциязының слесары, квартал планын 155 хуу күүседкен.

В. Арямов—Кызылдың төп электростанциязының кочегары, квартал планын 127 хуу күүседкен.

Е. Петракова — область типографиязының өрүкчүзү, квартал планын 136 хуу күүседкен.

Р. Анисимова — область типографиязының ажылчыны, квартал планын 114 хуу күүседкен.

Ю. Коршунов—область типографиязының парлакчызы, планын—124 хуу күүседкен.

Чечен-Ингуш АССР. Сунженск районуң Орджоникидзе суурунда чоокта чаа эмнелге хоорайжыгажын тудуп доосканы. Ооц девискээринде 100 орунналыг кол эмнелге бажыңы, халдавырлыг аарыглар эмнээр чер, дүрген дуза чедирер станция болгаш ажылагый бажыңы тургустунган. Ол эмнелгени медицинаның эң чаа дериг-херекселдери-биле хандырган.

Чурукта: Орджоникидзе суурда эмнелгениң чаа хоорайжыгажының ниити хевири.

Фото **В. Байдаловтуу.** СЭТА-ның фотохрониказы.

НИИТИНИҢ ЧУГУЛА ХЕРЭЭ

Сүт-Хөл районуң Алдан-Маадырга мооц мурнунда илереп турган ниитиниң корум-чурумун үрээр: арагалап прогулдаар, оорлап, самчыгдаар, ажыктыг күш-ажылдан оспаксыраар чоруктар ам дыка эвээжээн. Ол болза чон ортузунга кижизидилге ажылындан улуг хамааржыр.

Партия организациязының удуртулгазынга даянгаш, Алдан-Маадыр көдээ Совет бо талазы-биле чамдык ажылдарны чоруткан болгаш организастап турар. Арагалаар чоруккa удур демиселдиң, биче хулиган херектерни көөрүүнүң, улусчу эки-тура дружиналарының болгаш эш-хуунуң судтарының, бичии уругларны кижизидип хайгаараларының дугайында партия болгаш чазактың шиитпирлерин чонга калбак таныштырып турар.

Чурум үрээр таварылгалар илереэнде, ону ол-ла дораан ниитинин мурнунга тургузуп, хамыктың мурнунда кижизидилге ажылынче кичээнгейни угландырып турар. Чижээ, биче хулиган херек ужурунда хемчег алыскан Ондар Даңзычы ам колхозтуң хову бригадазының мурнакчызы. Ооц амыдырал-чурталгазы база дыка экижээн. Комбайнер Донгак Борис үргүлчү арагалаар, ниитиниң чурумун чаңгыс эвес удаа үреп келген. Хөй-ниити организацияларының кичээнгейи, эш-өөрүнүң дузазы ону эде кижизиткен. Ол ам үлегерлиг дружиначы, колхозтуң мурнакчы механизаторларының бирээзи. Ындыг чижектер хөй.

Алдан-Маадыр көдээ Советтиң чанында эш-хуунуң суду (даргазы эш Өктек-оол) багай эвес ажылдап турар. Илерээн херектерни, кирген негелде хомудалдарны чоннуң деткимче дузазынга даянгаш, чогуур өйүнде шын шиитпирлеп турар. Чижээ, бичии уругларын багай кижизидип турар Кенденнин, артель бүдүүлгезинге ажылдаваа Анчимааның дугайында айтырыгны эш-хуу судунга көрүп турда, оларны чон шыңгыы буруу шапкан. Ол эштер четпестерин миннип, эттинген.

Партия организациязы болгаш көдээ Совет улусчу эки-тура дружиназының ажылын хүн бүрү боттуг удуртуп турар. Мооц мурнунда илереп турган арагачы Доржу-Лама, корум-чурум үрекчилери Д. Ондар, М. Көк-Хуна, О. Оолак, оорланыкчы Увангыр ышкаш чамдык кижилерниң таарышпас чоруктар үүлгедири дынналбастаан. Чоннуң ортузунга кижизидилге ажылын экижидеринге башкыларны, эмчилерни, көдээ Советтиң депутаттарын болгаш бүгү активти калбак киириштирип турар.

М. ДАРЖАЙ,
Алдан-Маадыр көдээ Советтиң даргазы.

Область чурталга тудуунуң чоруп турарының медээзи

(1960 ч. май 1-де хуу-биле)

Районнар болгаш Кызыл хоорай	Капитал салыкының киргени	Ажылдаа киргени
Тоожу	48,9	—
Таңды	45	—
Тес-Хем	42,4	—
Бии-Хем	38,8	6,6
Сүт-Хөл	36	—
Кызыл	30,5	17,9
Каа-Хем	25,5	—
Улуг-Хем	24,5	—
Чаа-Хөл	23,9	—
Барыын-Хемчик	21,3	13,2
Чөөш-Хемчик	20,3	—
Бай-Тайга	16	—
Эрзин	15,7	—
Өвүр	12	—
«Тыва даг-дүгү тудуг» комбинат	23,7	23,3
«Тыва кобальт» комбинат	48,3	—
Область ниитизи-биле	29,3	9,4

Совхозтуң тудугжуларында

Таңды районуң «Межегей» совхозунуң Кара-Булун участогунда эш Обухов удурткан түлүг бригадазы 1960 чылдың дургузунда 18 чурталга бажыңын, 8 кажаанны ажыглалга киирерин хүлээнген.

Бригаданың быазычылары ам хову турлаанда 2 бажыңныг, база столованың бажыңының тудугларын кылып доосканы ажыглалда киирген. Эштер Эник, Күмен-оол, Морозов түс-түс онаашкан тудуг ажылдарының нормазын үргүлчү 140—160 хуу күүседип келгей. Эш Никитинге удурткан тудугжу звено бо хүннерде 5 чурталга бажыңын тудуп доосканы, ажыглалга киирер деп турар.

В. ШОЙЛАА.

Мурнакчылар

Эш Очур-оолга удурткан тудуг бригадазының кежигүннери 7 чурталга бажыңын туткан, ооц иштинден 5-ти шуут ажыглалга киирген. 10 бажыңны крышалаан, 8 бажыңнарга кладовкаларны кылган. Тудугжулар Таңды, Баазан, Опай, Кушаа түс-түс онаашкан ажылдарының нормазын үргүлчү 150—175 хуу күүседип келген.

Эш Доржунуң удуртканы 16 кижи составтыг звено 4 өрээл конторанын тудуун доосканы, ажыглалда киирген.

С. СОТНАМ,
Чаа-Хөл районуң Ленин аттыг колхозу.

Арга-ыяш—бистиң байлаавыс

Камгалалды улам күштелдирер

Күрүненің социалистиг өнүзүү болур арга-ыяш камгалалын күштелдирер талазы-биле областың ыяш ажыл-агый эргелелиниң ажылдакчылары чеди чылдың баштайгы чылында чамдык хемчегларни боттандырган. Чижээ, 1958 чылдың чазынында, чайынында, күзүнүнде 23 мун гектар шөлге өрт болган, а 1959 чылда—4 мун га шөлге. Мурнунда чылда ол хире хөй гектар шөлге болган өртке бодаарга эрткен чылын ынчаар кызырылган чорук хамыктың мурнунда өрттүң болу бөөр чылдагаанларынга, кыпкан өртке удур хемчегларни калбартканының ачызында чедип алдынган.

Арга-ыяшты, оът-сигенни өрттен камгалаар дугайында тайылбыр ажылын ажылчы чоннарга чорудары-биле холбаштыр, өрттүң болу бөөр чылдагаанларынга удур демиселче чонну кыйгырып турар 500 кезек плакаттарны түс-түс чуруктарлыг кылдыр парлаан, таратып үндүргеш, ыяш участоктарына, оруктарга, оруктар белдирлеринге аскылаан. Өрттүң болу бөөр чылдагаанларынга удур хемчегларге, тайылбыр ажылын чорударынга ыяш белеткелчилерни, анчыларны, кадарчыларны, балыкчыларны, трактористерни, тараажыларны, сигенчилерни киириштирер талазы-биле организакчы өлөөн ажылдарны чоруткан.

Өрттү болдурбазынга болгаш кыпкан өртту дурген өөрүренге хайгыыл самолёттарның киржилгезин ылаңгыя эрткен чылын күштелдирген. Өрт үнген черни дүрген илередип тывар, парашют-биле дүшкеш, ону дораан узуткаар талазы-биле ыяш камгалалының инспектору эш Лаптев, парашютчулар эштер Мягков, Цицилин, Кушнер болгаш өскелер-даа эрткен чылын чүткүлдүг ажылдаанар, а чеди чыл планының ийги чазынында өрттүң чаңгыс-даа таварылгазын өөскүтпес дээш олар улам күженишкиниг ажылдап турарлар.

Чурттуң байлаа болур арга-ыяшты өрттен камгалаар талазы-биле Таңдының ыяш ажыл-агый черинің директору эш Романенко, Шагаан-Арыгның — эш Тишанькин, Чадаананың—эш Шатовкин олар эң идепкейлиг ажылдаанар. Арга-ыяшка өрт болур таварылгалар эрткен чылын үстүнде районнарның девискээрлеринге эң эвээш болган, а өөскээн өрттү дурген өөрүп үзүткаар талазы-биле дурген болгаш боттуг хемчеглер алдынып келген. Арга-ыяшты, оът-сигенни өрттүң айыылындан камгалаар дугайында тайылбыр ажылын бо районнарның ыяш ажыл-агый черлериниң ажылдакчылары чон ортузунга үргүлчү чорутпушаан, колхозчулар-биле, совхозтар болгаш СТС-тер, бүдүүлгелер ажылчыннары-биле харылзааны күштелдирип, оларга хүн бүрүде даянып ажылдап турарлар.

Балгазынның ыяш участогунуң ажылдакчызы эш Гаков, Таңдының ыяш ажыл-агый черинің ыяш камгалакчылары эштер Нордуп, Сафронов, Чадаананың ыяш ажыл-агый черинің ыяш камгалакчызы эш Ооржак олар боттарының харысалгазында ыяш участоктарына өрттүң чаңгыс-даа таварылгазын эрткен чылын болгаш бо чазын болдурбаанар. Ооц-биле чергелештир, чамдык районнарның ыяш ажыл-агый черлериниң ажылында улуг четпестер бар. Чижээ, Тожунуң ыяш ажыл-агый черинің директору Панкратов, Каа-Хемнин—эш Тюнин олар өрттен арга-ыяш камгалалын өрткен чылын кошкаткан болгаш өрттүң болу бөөр чылдагаанларынга удур бо чылын боттуг хемчегларни кылбаанар.

Бистиң областың хөй арга-ыяш шыпкан кол району Тожу болуп турар. Ындыг турбуже, Тожунуң ыяш ажыл-агый черинің директору эш Панкратовтуң харысалга чок ажылдаанын шыңгыы буруу шаап демдеглээр херек. Өрттүң болу бөөр кол-ла чылдагаанны чүдел дизе, хову-шөлге азы арга-ыяш иштинге чоруп чораан чамдык ийи-чангыс хамаатыларның серемчилел болгаш харысалга чогунда. Чижээ, эрткен чылын Бии-Хем районда «Тиилелге» колхозтуң трактористи Киселев, ооц тракторунуң прицепщиги Никитин олар боттарының серемчилел болгаш харысалга чогу-биле өрт үндүргеш, хову-шөлге, арга-ыяшка улуг когаралды чедирбишаан, часкы тарылгадан эвээш эвес ажыл-ишчилерни чардыктырганнар.

«Сельэлектро» черинің ажылдакчылары Бушманов болгаш Полилов олар эрткен чылын Бии-Хем районга ажылдап турган, база-ла улуг өртту кывысканнар. Оларның харысалга болгаш оваарымча чок чоруунуң түңнелинде элээн каш мун гектар одар шөлү өртенген, ону өөрүренге хөй-хөй колхозчулар шүүдээн. Боттарының харысалга болгаш серемчилел чогунун уржуунда өрт таварылгазын болдурган ийи-чангыс кижилерни илередири, шыңгыы буруу шавары чугула.

Өрттүң болу бөөринге удур демиселди эң-не күштелдирер ужурлуг уе—час чедип келген. Ындыг болза-даа, өрттүң чаңгыс-даа таварылгазын болдурбайн барып болур бүгү арга бисте бар. Төрээн чурттуң, бүгү чоннуң байлаа болур арга-ыяшты, хову-шөлдү өрттен камгалаар чаагай херекке хамааты бүрүзү аксеткилдиг киржир ужурлуг. Бистин областын арга-ыяжын өрттен камгалаарынга «МИ-1» деп бир вертолётту Совет күрүне тускайлаан. Күрүненин талазындан көргүзүп турар бо улуг дузаламчыга база сагыш салыышкынга харыы кылдыр арга-ыяжывысты өрттүң айыылындан карак огу дег камгалаар хүлээлгелиг бис.

М. ПЕТРЕНКО,
областың ыяш ажыл-агый өргелелиниң кол инженери.

Өрттү болдурбас херек

Тыва областың Тожу району чүгле пеш, хады, дыт, хадың ышкаш ыяштар-биле байлак эвес, харын Тожунуң девискээринде сыын, мыйгак, элик, хүлбүс, адыг, алды, киш, диниг ышкаш өске-даа бедик үнелиг аңнар хөй. Ынчаарга, бо районнуң девискээринде өрттүң таварылгазы мооц мурнунда чылдарда үргүлчү болуп келген. Өрттүң таварылгалары ылаңгыя май, сентябрь, октябрь айларда кол болгулап турган. Чижээ, 1959 чылдың чүгле майда безин өрттүң каш-таа таварылгалары болгулаан.

Пештуг, хадылыг, шивилиг, хадыңныг тайгага үнген өрттүң айыылы кончуг улуг, ындыг черге өөскээн өрттү өөрүрери эң-не берге. Тожунуң девискээринге болгулаан ол өрттер чүгле арга-ыяшты узуткап турган эвес, харын чурттуң бедик үнелиг аң-байлаанга: кишке, диниге кончуг улуг когаралды чедирген. Харын-даа чоогунга өрт болган хөлдеринин, хемнерниң балыының өзүлдезинге безин багай салдарлыг болганы ам билдинип турар.

Өрттүң болу бөөринің кол-ла чылдагаанны—чамдык ийи-чангыс харысалга чок, аазатпай кижилерде. Хамааты хүлээлгезин эки медереп билбес, серемчилел чок ындыг кижилер арга-ыяш иштинге одаглангаш, одаанын одун чедир өөрүбес, таажыны тыртыкаш, база-ла одун өөрүбейн черже октагылап чоруур. Чүгле оон уламынан улуг өрт өөскүп үнүп турар. Оон башка арга-ыяш болу чаягаар өртени бербес-ле болгай. Харысалга чогу-биле өрт үндүрер кижилерни шыңгыы харысалгага киирер болза чогуур. Тожунуң девискээринге өрттүң чаңгыс-даа таварылгазы болбас ужурлуг.

А. АХМЕТЗЯНОВ,
ыяш камгалалының хайгааракчы ужудукчузу.

СОВЕТ КИЖИЛЕР

600 ГРАММ НЕМЕЛДЕ ДЕҢЗИ

Улуг-Хем районуң «Х Улуг хурал» колхозунуң № 2 сүт-бараан фермазында быаа ажаакчызы В. Шевченко онаашкан ажылын мергежилдиг күүседип турар. Ол аныяк кыс ферманың 30 быаазын сагыш човаңгыр, эки ажаап турарындан быаа бүрүзү ортумаа-биле хүнде 600 грамм деңзини немеп турар.

В. Шевченко бодунуң кызымаккай чоруу-биле ферманың ажылдакчыларының хүндүткелин чедип алган болгаш колхоз баштаар чери аныяк кыстың каш удаа өртектиг түүлдер-биле шаңнап келген. Ажылының эки көргүзүглери дээш В. Шевченкону областың Хүндүлел самбыразында киирген. Колхозтуң № 1 сүт-бараан фермазында быаа ажаакчызы Б. Ирбижейни социалистиг чарышка кыйгыргаш, Шевченко күженишкиниг ажылдап турар.

Х. Сарыг-оол.

КОММУНИСТ-ПОЧТАЧЫ

Бай-Тайга районуң «Найырал» колхозунуң Доц-Терек бригадазының төвүнде болгаш мал фермаларында почтачылап турар коммунист Ашак-оол чоннуң солунларын, журналдарын болгаш чаага-бижиктерин саадыл чек, чогуур өй-шаанда аларынче чедирип, колхозчуларының мактадын чедип алган. Районуң харылаа конторазындан берген янзы-бүрү плакаттарны колхозчуларга садып, 150 рубльди дужаган. Чагыкчыларга солун-сетүүлүг чедирбишаан, помчаан солун түүлдерин олларга күзелдин-биле тайылбырлап берип чоруур. Ашак-оол чүгле эки почтачы эвес, харын эки агитаторларының бирээзинге санадып турар.

Х. Маадыр.

МАКТАДЫП ТУРАР

Чаа-Хөл районуң «Бурунгаар» колхозунда чунар бажыңга Т. Биче-оол 1959 чылдан эгелеп ажылдап, бо аразында чунар бажыңның аар-саар септелгезин боду кылып, өлөөн ажылдарны кылган. Бо чылын чунар бажыңны ол крышалап, үредген печкаларын эде кылып, ыяш сугар кладовкаларын кылып алган.

Чунар бажыңга колхозчулар неделя санында чунуп, боттарының культурлуг байдалын бедидип турар апарган. Эш Биче-оол чунар бажыңны чогуур өй-шаанда изидип, ону арыг-шевер тургузуп турары-биле чурттакчы чон ону мактап, ооц эки ажылын үнелеп турар.

Д. Шойдар.

ИДЕПКЕЙЛИГ ЭРГЕЛЕКЧИ

Сүт-Хөл районуң «Бора-Тайга» колхозунуң Ак-Даш суурда тараа болгаш аъш-чем складынга кире бөөрге, ооц ишти арыг-силиг, энме-секселиг. Ону Ак-кыс эргелекчилеп турар. Ол чүгле ниитиниң хөренгизин эки кадагалап турар эвес, харын колхоз бүдүүлгезинге база идепкейлиг чоруун көргүзүп, бо чылдың эгезинден бөөр өлөөн ажылдарны кылышкан.

Хлеб быжырар үш өрээл болгаш дарганнаар ийи өрээл бажыңнарның тудуун доозушкаш, крышалап база 7 метр ханы кудукту касчып, ажыглалга кииреринге мурнакчы ажылдаан.

Ш. Сарыглар.

Эрзин районуң Нарын суурда магазин эргелекчизи эш И. Кунчун совет садыгның шугумунга сес чылдың дургузунда ажылдап турар. Бо чылдың баштайгы кварталында бараан саарылгазының планын ол 104,1 хуу күүседкен.

Чурукта: эш И. Кунчуунуң садыглап турары.

Фото **А. Понамаревтуу.**

СЭКП ТК-НЫҢ ИЮЛЬ ПЛЕНУМУНГА КУШ-АЖЫЛЧЫ БЕЛЕКТИГ УЖУРАЖЫЫЛ!

(Тыва автотрестиң Минусинск автотранспорт конторазының коллективинде)

Евгения Калиновна Загайнова Минусинск АТК-да мурнакчы ажылчыннарның бирээзи. Бүдүрүлге черинге ол ам 15 чыл ажыг үениң дургузунда үлүктел чок ажылдап турар. Бешки разрядтың токары эш Загайново бо үениң иштинде он хире хижини бодунуң мергежилинге өөреткен. Дуржулгалыг ажылчын арткен кварталдың планын 348 хуу, а апрельдиң планын 190 хуу күүсеткен.

Чурукта: эш Загайнованың ажылдап турары.

Бирги кварталда чүк сөөртүлгезиниң планын тонна-километр талазы-биле 119 хуу, тонна талазы-биле 133 хуу күүседип, бот-үнеми 3,5 хуу чиигедип, пландан ажыр 389 муң рубльдиң камналгазын чедип алган Тыва автотрестиң Минусинск АТК-зынга (начальниги эш Костромин, партия организациязының секретары эш Шибаев, профэвилел месткомунуң даргазы эш Перескоков) СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шилчиир кызыл Тугун тыпсыр.

(СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш облкүүскомнуң доктаалындан).

МУРНАКЧЫЛАРНЫҢ ҮНҮ

Ийи кожугну сөөртүп болур

Минусинск АТК-зынга ажылдап киргенимден бээр 6 чыл ашкан. Баштайгы чылдарда бистер элээн каш чолаачылар «ЗИС-150» деп маркалыг машинага бир кожугну сөөртүп алгаш ажылдап турган бис. Ол дээрге барык-ла ийи машинаның чүүгү болгай. Ол чорук чолаачыларның маадырлыг чоруунуң эгези болган.

Чангыс кожуглуг ажылдап турган үемниң дургузунда бодумнуң мергежилимни улам бедилип, Саян оруунуң ниити байдалын эки өөренип көрүп келдим. Ынчангаш Саян оруу кажыр берт-даа болза, бага бир кожугну улап алза кандыгыл деп бодал мээн базымга төрүттүнүп келген. Моторнуң тыргар күжүн улгаттырар талазы-биле чамдык чаартылгаларны кылгаш, ийи-үш хире рейсти эрткен соонда бодумнуң бодалымны кады ажылдап турар эш өөрүм-биле, АТК-ның удургукчулары-биле сүмелештим. Олар мени чүгле деткээн эвес, харын үнелиг саналдарын бергеннер.

Бүгү үүлдерни бодамчалыг хынап, санап көргеш, машинамга база бир кожугну улаштыр кошкаш рейсче үнгенимден бээр чыл чоокшулай берген. Ам мен «ЗИС-150»-биле 2,5 машинаның чүүгүн сөөртүп турар мен. Бо хире чүүкту сөөртүрге план ыракта ажыр күүсеттинер дээрзи билдингир, кывар, чаар материалдарның камналгазы-даа өскелерден гудак чок болур чүве-дир.

Бо эгелээшкинге эш Коровин дээш оон-даа өске чолаачылар изиг-биле детким, ийи кожуглуг ажылдап эгелээнинге өөрүүр мен.

Л. КРУТИКОВ,
чолаачы.

ТЕХНИКТИГ КОНТРОЛЬ ЧОККА

АТК-ның автосептелге мастерскаязының ажылчыннары капитал септелгени чорудуп, чолаачыларның бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарын хандырар дээш кызымаккай ажылдап турарлар. Мастерскаяның коллективи бодунга алган хүлээлгезин эрестиг күүседип турар. Бирги кварталдың планын хуусаа бетинде, В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүн таварыштыр күүседир дээн бедиткен хүлээлгевисти чогуур хуусаазында бодандырып, планны 112 хуу күүсеткен бис.

Боттарынга алган хүлээлгелерин эки күүседип турар мурнакчылар бисте эвээш эвес. Ылангыя коммунистиг күш-ажылдың ударыгы гокарь В. Барашков бодунуң ажылының өзүлүг мастери. Ээлчегиин планын ол үргүлчү 270—320 хуу күүседип турар. Моторлар септекчизи коммунист эш А. Константиновтуң кылган ажылынга үрей кылыышкын деп чүве турып көрбээн. Квартал планын ол ийи катап ажыр күүсеткен. Мурнакчыларны моондаа хөйүү адап болур.

Мен база-ла септелге мастерскаязында шлифовщиктеп ажылдап турар мен. Бодумнуң мергежилимни доктаамал бедидип тургаш, кылган продукциямны техниктиг контроль кылдызының хыналдазы чокка шуут дужаарын чедип алдым. Бо дээрге улуг идегел.

Чоокта чаа мээн амыдыралымга улуг өөрүшкү болган. Коллектив кежигүннериниң ниити хуралындан меңээ Коммунистиг күш-ажылдың ударыгы деп атты тывысты.

Дээди Советтиң V сессиязының материалдарын номчааш, кижиниң сагыш сеткили өөрүп келир-дир. Коммунистиг келир үениң хөрээ дээш СЭКП ТК-ның июль Пленумунга белек кылдыр моон-даа артык ажылдаары коммунист мээң ыдыктыг хүлээлгем.

Г. ПОЛЕЖАЕВ,
септекчи.

Чолаачыларның ажылында чаа чүүл

Бистиң автотранспорт конторавыс чүк сөөртүлгезиниң чаа аргазын—чүүктү демнежип сөөртүр арганы ажыглап эгелээн. Бо арга Россия федерациязында чаа-ла ажыглаттынып эгелеп турар арга болур.

Чаа арганың кол онзагай үүлү чүдел дээрге, кожуглуг чүүктүң сөөртүлгезинге оруктуң сөөлгү станцияларынга чедир чангыс чолаачы эвес, а элээн каш чолаачыларның киржип турарында. Чүл дээрге, Кызыл биле Абакан аразының хемчээли 400 километр ажыг болгай. Бо аразының оруун элээн каш станцияларга үскен. Ынчангаш кайы-бир чолаачының сөөртүп келген кожуглуг чүүгүн бир станцияга өске чолаачы хүлээп алгаш, ону улаштыр сөөртүр. Баштай келген чолаачы дедирээрде өске чүүкту алгаш чоруптар. Демниг сөөртүлгениң дугайын кысказы-биле чугаалаарга мындыг.

Бо чаа арганың ажыы канчаардаа аажок улуг. Чүүн-даа мурнунда сөөртүлгениң темпизи дүргедээн, автомашинаның ажыглалы бедээн болгаш чолаачыларның ажылынга. дыжынга таарымчалыг байдал тургустунган.

Чолаачыларның ажылынга болгаш дыжынга таарымчалыг байдалдың канчаар тургустунганын ап көрээлиңер. Моон мурнунда Абакандан үнген машина Кызыл четкеш, дедир келирде (900 км) чүгле орукка шимчеп чорааш, (ол аразында чолаачының чемненирин, түр када дыштанырын, удуурун санаваска) 40 ажыг шак чоруур турган. Ынчангаш машинаның анаа турары-биле ажылдап турган үези барык деп чыгыы турган болгаш ону башкарып чорааш кижи орукка могап шылаар, каш-каш хонукта бажыңынга келбес турган.

Ам байдал кандыгыл? Бистиң чүк сөөртүп турар оруувус мындыг участоктарга үстүнген: Кызыл—Буйба—Минусинск. Кызылдан чүк сөөрткен чолаачы чүүгүн Буйбага чедиргеш, оон Кызыл баар чүүктү ап алгаш дедирээптер. Оон Буйбага эккелген чүүгүн Абакандан келген чолаачы аппаар. Ынчангаш ам чолаачының ажылы-даа чиигээн, автомашинаның ажыглалы-даа бедээн.

Участоктар азы станциялар аразында чүк сөөртүп турар машина бүрүзүнде ийи, азы үш чолаачы эллежип ажылдап турарындан автомашинаның ажыглал коэффициентизи бедип турар. Рейстен келген чолаачы машиназын гаражка эккээрге (оон киржилгези чокка) техниктиг хыналданы кылган соонда ийиги чолаачы ол-ла машина-биле ажылдап үнүптер.

Бо хүннерде демниг сөөртүлге өзугаар Кызыл—Буйба аразында 43, а Буйба—Минусинск аразында 46, шупту 92 автомашина ажылдап турар. Демниг сөөртүлгеде ажылдап турар автомобильдериниң бүдүрүлге көргүзүглери өскелерден бедик болгаш чылдың кайы-даа үезинде деңдески болуп турар. Чолаачыларга эң берге үе болур эрткен чылдың декабрь айда демниг сөөртүлгеде ажылдап турар П. Гогович, Г. Пономарев оларның машиназы 6337 километрни эрткеш, 43,5 муң тонна километрни ажылдаан болза, дорт чоруп турган машиналарның эки дээннериле ол айда 2 муң хире километрни эрткен.

1960 чылдың бирги кварталында чолаачылар П. Мазуров биле С. Ивановтуң автомашиназы 29 муң километрни эрткеш, өскелерден дээре көргүзүглүг болган. Демниг сөөртүлгеде ажылдап турар чолаачы бүрүзү ай нормазын күүседип турар.

Чүүктүң демниг сөөртүлгези—чаа арга, ынчангаш мону калбаа-биле шинчээдип пептередиринге моондактыг чамдык четпестер болгаш алдагдалдар база бар. Станциялар-биле диспетчер аразында дорт харылзаа ам-даа тургустунмаан, орукка чорааш үрелген машиналарга дарый дуза чедирер механиктер кошкаш ажылдап турарлар. Чолаачыларның автомашиналарын чүк-биле дүргеш хандырары ам-даа чедип алдынмаан. Кызылда 100 машиналыг бир автоколоннаны организастап эгелээн. Ол колонна септелге базазы-биле бүрүн хандыртынар. Ынчангаш бо чылын Минусинск АТК-ның бүгү чолаачылары чүүктү демнежип сөөртүр аргаже бүрүн шилчиирлер.

СЭКП ТК-ның июль Пленумунга төлептиг ужуражыр дээш чарышты улам калбартыр бис.

И. ГОРКОВЕНКО,
№ 3 автоколоннаның начальниги.

ДАЙЫНЧЫ

Минусинск АТК-ның чолаачылары «Рейсче» деп хана солунуглар. Ол солун үнүп эгелээнден бээр 22 чыл ашкан.

«Рейс»—бүдүрүлге планын ажыр күүседир, автомашиналарны бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаар, кывар, чаар материалдарны камнаар болгаш коллектив кежигүннерин коммунистиг өзу-чурумга кижизидериниң талазы-биле партия организациязының дайынчы дузалакчызы болуп турар. Хана солун коллектив кежигүннериниң изиг хүндүткелин чаалап алган. Ынчангаш АТК-ның хана солуну Минусинск хоорайда болгаш районда үнүп турар хана солуннарының иштинден бирги черге үнген. Чоокта чаа совет парлалганың хүнүн таварыштыр редколлегия тускай шаңналды алган.

Редколлегияның составы 8 кижи, оларның аразында чолаачылар, будукчулар база бар. Редколлегия бодунуң ажылын план өзүмаар чорудуп турар. Хана солун бодунуң арынарыңга мурнакчыларның дуржулгазын чырыдып, ажылда четпестерни, ылаңгыя чалгааларны, арагачыларны, оорларны чидин-биле шугумчулеп турар.

МУРНАКЧЫЛАР

Моторист М. ЧУПРАКОВ.

Слесарь А. ВОРОНОВ.

Чолаачы А. ПЕДЧЕНКО.

ДУЗАЛАКЧЫ

Шүгүмчүлелдиг материалдарның дээштиг болурунче кол кичээнгейни салып турар бис. Чүге дээрге солунуң авторитеди оон шын, дээштиг болгаш принципиалдыг болурундан хамааржыр болгай. Мындыг чижекти ап көрээлиңер. АТК столовазының буфетчиги улустуң акшазын чедир бербейн турар дугайында редколлегияга медээ келген. Ону хынап көргеш хана солунга үндүрген, ынчалзажок буфетчиктиң четпес ажылы үргүлчүлевишаан турун бээрге солун база катап ол дугайын бижээн, оон соонда буфетчикти ажылындан дужүрген.

Хана солуннуң дараазында үнер дугаарын баш удур белеткеп турар. Кайы-бир мурнакчының дуржулгазын бижиир дээнде, ону редколлегия кежигүннериниң бирээзи ол кижи-биле чугаалажып тургаш баш удур белеткеп турар.

«Рейстен» ангыда «Чаннык», «Крокодил» деп хуудустар үргүлчү үнүп турар.

С. ЗОРИН,
хана солуннуң редактору.

Коммунистер—мурнуку одуругда

Төөгүлүг чеди чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш калбарган бүгү улустуң шимчээшкининге киришишаан, Тыва автотрестиң Минусинск АТК-ының коллективи эки көргүзүглери чедип ап турар. Бо чылдың эрткен кварталында бүдүрүлге талазы-биле эки көргүзүглери дээш бистиң АТК-ның коллективинге СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң областың автотранспорт конторалларының аразынга шилчиир Кызыл тугун тывыскан. Ол чорук биске канчаар-даа аажок өөрүнчүг болган болгаш коллектив кежигүннерин моон соңгаарга күш-ажылчы чедиишкиннерге улам сорук киргген.

Бүдүрүлге планын ажыр күүседип тургаш чеди чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш коллектив кежигүннериниң калбарган демиселиниң бирги одуруунда коммунистер туржуп турар. Бистиң партия организациязыс өнче эвес. Автоконторада коммунистериниң саны бүгү коллектив кежигүннериниң барык 10 хуузу болуп турар. Ынчаарга бүдүрүлгениң эң-не харыысалгалыг участоктарында коммунистер ажылдап турар. Ынчангаш оларның күш-ажылчы идеякейи болгаш организакчы ролү коллективтиң мурнунда туруп турар сорулгаларны чедиишкиниг шиитпирлээринче улуг идигни берген. Бистиң чедиишкиннеривистиң үндезини ол болган.

Боттарының хамаарышкан участоктарында коммунистериниң канчаар ажылдап турарының дугайында чамдык чижектерни көргүзүп болур. АТК-да дизелистерниң болгаш электриктериниң коммунистиг күш-ажыл бригадазын коммунист эш М. Межов удуртуп турар. Эш Межов бригада кежигүннериниң күш-ажылын шын организастап, кижи бүрүзүнүң канчаар ажылдап, амыдырап, чурттап турарын кичээнгейлиг хайгаарал турар. Ынчангаш ол бригадада күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедээн, сагылга-чурум экижээн. Бригаданың кежигүн бүрүзү бодунуң мергежилин эрткен чылын бир разрядтан дараазында разрядче бедиткен. Бо дээрге багай эвес көргүзүг. Ону чедип алыр төлээде, кижи бүрүзү-биле эки ажылдаары негеттинер дээрзи билдингир. Ол ышкаш бригада кежигүннери боттарының дыштаныр хостуг шактарын база-ла чөптүг ажыглап турарлар. Коллективтии-биле кино, концерт көөр, массалыг ажылдарга киржир азы кайы-бирээзиниң бажыңынга чыглып алгаш шыдыраа ойнаар, ном, солун, журнал номчуур чорук бригада кежигүннеринде чанчыл болган.

Бо ышкаш найыралдыг, эки ажылдыг бригадалар, цехтер бисте хөй. Оларны база-ла коммунистер баштап турар. Чижээ, коммунистер эштер Книгин, Грищенко оларның септелгеде ажылдап турар ээлчеглери бүдүрүлге планын үргүлчү 140 хуудан кудулатпайн турар. Ол ээлчеглериниң ажылчыннары чаартылга, чогаадылга талазы-биле элээн каш саналдарны үндүрген, оларны ам ажыглалда киргген.

Партия организациязында коммунистериниң 40 хуузу автомашиналарда чолаачылап турар. Чолаачы коммунистер боттарының мурнакчы үлегери-биле чолаачыларның бүгү составын күш-ажылчы улуг чедиишкиннерге мобилизастап шыдаан. Ынчангаш бистиң АТК-да автомашиналарның техниктиг белен турар чоруунуң коэффициентизи өскелерден бедик болуп турары таварылга эвес.

Өскелерге боттарының күш-ажылчы үлегер-чижээн көргүзүп турар коммунистериниң дугайында хөйү чугаалап болур. Партия кежигүнүнге кандидат эш Крутиков күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле чаа, дидим саналды идип үндүрген. Саян оруун таварты «ЗИЛ-150» деп маркалыг автомашинага ийи кожугну сөөртүп алгаш ажылдап болур дээрзин ол көргүскен. Эш Крутиков ындыг арга-биле чүгле күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткен эвес, харын кывар, чаар материалдарны өскелерден хөйү камнап ап турар. Эрткен кварталдың планын эш Крутиков 232 хуу күүсеткен. Майның 6-да болган хуралынга коммунистер эш Крутиковту партияның чингине кежигүнүнге хүлээп алган.

Бо чылын партбюро политмассалыг ажылдың деннелин элээн бедиткен. Партия организациязының чанында политиктиг чырыдыышкын кабинедин тургускан. Ол кабинет кижизидилге ажылының өзүлүг төвү болу берген. Оон аңгыда автосептелге мастерскаязында доктаамал ажылдаар лекторий, партбюродан тургускан агитколлектив, лекторлар бөлүү боттарының ажылын күштелдиргеннер.

Чедиишкиннер-биле кады АТК-ның ажылында чамдык четпестер бар. Ылаңгыя чүк сөөртүлгезинге чагыг кылган организацияларның чагыын дүрген күүседири ам-даа чедип алдынмаан. Төп диспетчер чери чолаачыларны чогуур шагында рейсче үндүрбес чорукту хаая эвес болдуруп турар. Оон чылдагаанындан АТК эвээш эвес түүвүг орулганы чедир албаан.

Минусинск АТК-ның коллективи бо чылдың сөөртүлге планын хуусаа бетинде—декабрь 5-те күүседир дээш күженишкиниг ажылдап турар. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң чоокта чаа болуп эрткен сессиязының сөөлүнде тус-тус чолаачыларның, септекчилериниң аразында социалистиг чарыш онза күженишкиниг калбарып эгелээн. Сессияның материалдарын таныжып көрген хуралдарга алдынган хүлээлгелер айыттынган хуусаазында күүсеттинер дээрзин ажылчыннар быжыы-биле илергейлеп турарлар.

Үлетпүрүүн, транспорттуң эң чугула айтырыгларын чугаалажып көөр СЭКП ТК-ның июль Пленумунга белектиг ужуражыр дээш шимчээшкин коллективте калбарып эгелээн.

Т. ШИБАЕВ,
партбюро секретары.

Минусинск АТК-ның чолаачылары, септекчилери болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары ССРЭ-ниң Дээди Совединиң V сессиязының материалдары-биле танышпышаан, СЭКП ТК-ның удавас болур Пленумунга уткуштур боттарынга бедиткен социалистиг хүлээлгелерни ап турарлар.

Моон мурнунда алдынган хүлээлгеде чыл планын декабрь 15-те күүседирин айыткан болза, ам ону он хонук бурунгаар — декабрь 5-те күүседир деп чаа хүлээлге алдынган.

Пландан ажыр 1,5 миллион тонна-километрни кылыр, 10 муң тонна чүүктү сөөртүр болгаш кывар, чаар материалдарның 2 хуу камналгазын чедип алыр.

Септекчи Г. ПОЛЕЖАЕВ.

Чолаачы П. ШУВАЕВ.

АТК-да чолаачыларның мергежилин бедидер тускай курстар ажылдап турар.

Чурукта: (үстүнде) чолаачы эш Поповтуң кичээлде харылап турары. Адаанда шинти катаптаашкын.

Фотолары С. Маадыныы.

ОЛАРДА БАЗЫМ БҮРҮЗҮНДЕ-ЛЕ ҮНДҮРҮГ

Ажылчыннардан болгаш албан-хаакчылардан үндүрүглер тыртарын соксадыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязынга эш Н. С. Хрущевтүн чугаалааны:

«Капиталистиг чурттарның үндүрүглериниң нарын механизми ажылчы массаларның карманындан акша-хөреңгилерни монополияларның ишкир карманнарынче улуг насос ышкаш киир соруп турар, олар колдуунда-ла үндүрүглерниң күселиби-ле төлеттинип турар шериг чарыгдалдарындан канчаар-даа аажок хөй ажык-кончаалар-биле байып турар».

Капиталистиг чурттарда күш-ажылдың кижилеринге чүзүн-баазын үндүрүглер улам-на аар чүүк бооп турар. Капиталистиг чурттар боттарын «хосугуг делегей» деп адаттынып турар, а херек кырында улус массаларны мөлчүп, дарлаарының болгаш дээрбедээрининг бужар бак делегейи болуп турар.

Американың Каттышкан Штаттарында, Англияда, Францияда, Барыын Германияда, Италияда болгаш өске-даа капиталистиг чурттарда үндүрүглерниң үзүктел чокка өзүп турарының болгаш ажылчы чоннарга ол үндүрүглерниң аар чүүк бооп турарының дугайын херечилеп турар боттуг сан медээлерни, фактыларны номчукчулар бо арындан таныжып ап болур.

ЧАРЫЛБАС ӨҢНҮКТЕР

Үндүрүглер болгаш буржуаз күрүне — чарылбас өңнүктер ышкаш болуп турар. Оон ужурунда кижини кижи мөлчүүрүнге үндезилеттинип турар ниитилелге үндүрүг биле күрүне ийини чарар дээр болаз, чүгле ол ниитилелди ниитизи-биле дужурер апаар—оон башка хоржок. Күрүненің турып турарының экономиктиг илерээшкини үндүрүглерде болуп турар деп Карл Маркс бижээн.

Бо дугайын амгы үеним буржуаз күрүнезининң чижээ бадыткап турар. 1958—1959 чылдарда моон дараазында күрүнелерниң бюджединде үндүрүглерден кирер орулга мындыг:

АКШ-та	99 хуу,
Англияда	92 хуу,
Италияда	91 хуу,
Францияда	86 хуу
Барыын Германияда	85 хуу.

Амгы үеним буржуаз күрүнезининң канчаар-даа аажок үрлүгген аппарадын үндүрүглерниң күселиби-ле хандырып турар. А ол үндүрүглерниң өң-не аар чүүгү—ажылчы чоннарга онаажыр. Буржуаз күрүнеге шеригниң, полицияның, дүжүметтерниң болгаш өске-даа ол чижектиг түүлдерниң саны көвүдээн тудум-на ажылчы чоннардан үндүрүг көвүдээн турар. Ам үеде капиталистиг чурттарда бюджетке монополияларның кирер үлүү 20 хуудан ашпас болуп турда, чоннуң кол кезээниң кирер үлүү 80-де 90 хуу чедип турар. Бо талазы-биле кол-кол капиталистиг чурттардан чижек саннар мындыг (хуу-биле):

	Монополиялардың кирер үлүү	Чоннуң кирер үлүү
АКШ	18,8	82,0
Англия	16,6	83,4
Франция	15,5	84,5
ГФР	8,5	91,5

«АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң боттарының политиказынга удуртулга болдурар принциви—корпорациларга өң-не хөй кончаа киирер, бөдүүн чонга өң-не хөй үндүрүг онаар»—деп, депшилгелиг америк чогаалчы Джеймс Аллен АКШ-тың чазааның үндүрүг политиказын ынчаар тодарадып көргүскен. Кандыгда капиталистиг чурттуң үндүрүг системазының мөзү-шынарын ол-ла сөстер-биле база ынчаар тодарадып болур.

Ажылчы чонга аар чүүк

Францияның бюджединиң 86 хуузу үндүрүглерден тургустунган. Дорт үндүрүглер бюджеттің 28 хуузу, доораттан чүзүн-базын үндүрүглер — 58 хуузу болуп турар.

Хөй эвес орулгалыг кижи ажыл төлевириниң 22 хуузун олча-ажых үндүрүүнге бээр. Үлетпүр монополиялары, фирмалары, компаниялары кончаазының 40 хуузун күрүнеге киирер хүлээлгелиг. Ынчалза-даа херек кырында олар 10 хуудан эвээшти киирип турар. Чүге дизе олар күрүнени мегелээр хөй янзы аргалалыг. Францияның сан министерствозунуң медээзин ёзугаар алырга, хөреңгитеннериң төлевээн үндүрүү чыл бүрүде миллиард франкодан эвээш эвес болуп турар.

Американың улуг чогаалчызы Марк Твен мынча деп бижээн: «Үндүрүг төлээр хуусаазы чедип келгенде чыл бүрүде дангыраан чөрчүвээн, херек кылбаан чангыс-даа хөреңгитен кижи тывылбас».

Үндүрүг дээрге ажылчы чоннарга ёзулуг хоозурадыкчы болуп турар. Францияда ажылчын өг-бүле чемге, идик-хепке болгаш өске-даа хереглелге үндүреринден хөй хөреңгини үндүрүгте берип турар.

Доора үндүрүглерниң кол-ла хевири калбак хереглелдің бараанларына үндүрүг кылыр немелдерни киирип турары болур. Магазинден хлеб болгаш эт садып алыр кижи оларның өртээнге 15 хууну артыкка — үндүрүг кылдыр төлеп турар. Оон аңгыда чигирге—25 хууну, идиктерге—20 хууну артыкка төлеп турар.

Дириглерни, өлүглерни дээрбедеп турар

«Трумэнниң чазаа 262 миллиард доллар түнүг үндүрүгну хавырган факт бар болгай, ол дээрге АКШ-тың өң баштайгы президентизи Вашингтоннуң үезинден Трумэнге чедир үеде хавырган үндүрүглерден 8.400 миллион хөй болганы ол... Ол мөлчүлгебиле бис дириглерни-даа, өлүглерни-даа болгаш төрүттүнмээн бичии уругларны безин дээрбедеп турар бис. Федералдыг үндүрүгнүң чыгын чеди катап улгаттырып тургаш, дириглерни дээрбедеп турар бис...»

Джордс КОССОН,
(Айова штаттың кол прокурору турган).

• • •

«Хөй таварылгаларда дайындан орулгалар үндүрүглерден дүрген өзүп турар... Күрүненің санхөө чери хөреңгитеннерден бир холу-биле үндүрүгну алгаш, өске холу-биле дайын кончаазы, чээли хуулары кылдыр оларны дедир эгидип берип турар».

Джон ИТОН,
англи экономист.

• • •

Путцер шаннаалының лауреады америк чогаалчы **Уильям Сароян** мынча деп медеглээн: «Каттышкан Штаттардан шуут чоруткаш, өлүгже чедир даштыкыга чурттаар чадавас боор мен, чүге дизе олча-ажык үндүрүүнден өрем 30 муң доллар болуп турар. Эрги хевиден өске менде чүү-даа чок».

Чүгле фактылар

✪ Чоскта чаа япон парламентиге депутаттарының бирээзи чазакка айтырыг салган. 1961 сан-хөө чылында үндүрүг чиигедириниң айтырыын ол сонуургаан. Он айтырыгга сан министри Сато харыылаан. 1960 сан-хөө чылында үндүрүг чиигеттиимес. 1961 сан-хөө чылында үндүрүг чиигедир дугайында ам дээрезинде чүүү-даа чугаалап болбас.

Харын-даа чаа сан-хөө чылында күрүне бюджеди 1.330 миллиард иен болур, ол дээрге бо чылдаазындан 16 хуу хөй болуп турары ол. Ол бюджетке кол орулга чондан үндүрүг болур. Күрүне бюджединге ажылчы чоннарның үндүрүг төлээр аар чүүгүнден аңгыда оларга өске-даа артык чүүк болуп турар чер-чериң үндүрүглери база бар. Күрүне бюджединге киирер үндүрүглер-биле кады ол үндүрүглер 2.110 миллиард иен болур (күрүне бюджеди 1.330 миллиард болуп турда). Ынчангаш ол үндүрүглер чурттуң национал орулгазының 20,5 хуузу болуп турар.

✪ Таиландының күрүне бюджединиң орулгазының кол киирер үүлү үндүрүглер болуп турар. Ол үндүрүглер 1950 чылда бюджеттің ниити орулгаларының 82 хуузу, а 1958 чылда—90 чыгыы хуу болуп турган.

Күрүне бюджединиң орулгаларының янзы-бүрү үндүрүглерден көвүдеп турар аар чүүгү Таиландының чонунга онаажып турар. «Күрүне бюджединге орулга дээрге тараачыннарның ханы болгаш дери-дир. Бир шоодай рис бүрүзүнден 100 бат (таиланд акша) үндүрүгну чазак ап турар... Ынчаарга бөдүүн кижиниң чылда орулгазы 1.500 бат болуп турар... Таиландының каттышкан социалистиг фронтузунуң даргазы национал хуралга ынча деп чугаалаан.

1950 чылдан 1958 чылга чедир үеним дургузунда дорт болгаш доора үндүрүглер барык үш катап өскен.

✪ Турцияга чондан үндүрүглерниң ниити түүү 1958 чылда 4.631 миллион лир турган. Ол дээрге 1953 чылдагызындан барык үш катап хөй болганы ол.

1959—1960 сан-хөө чылында чондан үндүрүг-биле 5.293 миллион лир орулганы алыры дөзевилеттинген, оон кол нуруузу доора үндүрүглер болуп турар.

Шалыңның 75 хуузу эстей бээр

Дөрт кижи өг-бүлелиг америк ажылчынга неделяда шалыңындан үндүрүг тыртырган соонда чүү артарыл?

«Пикок пабликеймиз» деп америк компаниянның сан медээзин ёзугаар алырга, ажылчынның шалыңының чартыы үндүрүгге, бажың хөлезининге болгаш 10 хуузу транспорт хөлезининге баар. Ынчангаш шалыңның 60 хуузу ынчаар чаштай бээр. Ол өг-бүле арткан түнүүн хөй кезиин аъш-чемге болгаш өске хереглелинге чарыгдаар. Ол хереглелдериниң өртээнде 3 хуу үндүрүгну немеп каан болур.

Ортумак ажылчын өг-бүленің неделяда бүгү садып алыр үүлдериниң өртээнге үндүрүг кылдыр беш доллар немежип турар. Бир эвес ол өг-бүле неделяда бир удаа кино көөр болза, ол өг-бүле билет өртээнде киир саналан бир доллар хире үндүрүгну төлеп турар. Оон-даа ындай ындыг үндүрүглерни он шааны санап болур.

Ол бүгү төлевирлериниң түннелинде ажылчын өг-бүленің ажыл төлевириниң чеден беш хире хуузу эстей бээр.

А үндүрүглериниң саны болгаш хемчээли үргүлчү көвүдеп-ле турар, а ол үндүрүглерни алыр маңгыстар улам-на чаа чемиштерни сыырарын негеп турар.

Доора болгаш дорт үндүрүглер

Дорт үндүрүг дээрге, ажылчы чоннарның ажыл төлевириниң шуут тыртып алыр үндүрүгүнү ынча дээр. Доора үндүрүг дээрге бараанларга, колдуунда-ла массалыг хереглел бараанларына немелде бедик өртек хевири-биле чондан ап турар үндүрүг болур.

АКШ-тың чонундан ап турар дорт үндүрүглер күрүне бюджединиң бүгү орулгаларының 56,2 хуузу болуп турар. Каттышкан Штаттарда хөй санныг доора үндүрүглерни чон төлээр ужурга таваржып турар. Доора үндүрүглер херек кырында бүгү хереглел барааннарын (чигир, крупа, керосин, эзиртир сускуннар, пиво, дус, оттуг-ыяш, такпы, хеп болгаш өмнер) хаара туткан.

Бараанга чангыс эвес, а каш түүл үндүрүглерни киир санаар таварылгалар бар. Чижээ, бир хап сигарет таапкы алыр кижи, ол таапкының кол өртээнден аңгыда федералдыг үндүрүгге 8 цент, штаттың үндүрүүнге 4 цент, тус черниң үндүрүүнге 1 цент төлээр. Кино көөрүнүң бир доллар өртектиг билединге 20 цент федералдыг үндүрүгну болгаш 5 цент тус черниң үндүрүүн немеп каан болур.

Нью-Йоркта телефон ажыглааның хөлезини ай бүрүзүнде 5 доллар болуп турда, аная 50 цент федералдыг үндүрүгну, 15 цент тус черниң үндүрүүн немеп турар.

Барык-ла бүгү хоорайларда болгаш штаттарда өдүглер, көвүрүглер, тускай эртер черлер ажыглааны дээш чондан каайлы тыртып ап турар.

Соңгулдаларга киришкени дээш безин американнар үндүрүг төлеп турар. Мурнуу талакы беш штаттарда—Албамда, Арканзаста, Миссисипиде, Техаста болгаш Виргинияда—тускай соңгулда үндүрүглери бар. Ол үндүрүглериниң хемчээли 1-ден 1,5 доллар чедир, а чамдык таварылгаларда 4 доллар чедир көвүдеп турар. Ол үндүрүгну соңгулдага бадылаашкын болурунга чедир тыртып алыр. Ол үндүрүгну кым-на төлеп шыдавас болдур, ол кижи соңгулдага киржир эргезин казыдып турар.

КАШ САННАР

✪ Нью-Йорк штатка 13 муң доллар өртектиг бажың садып алыр дээн өг-бүлеге үндүрүг төлээринге, септелге кылырынга болгаш электри, суг хөлезини болгаш өске-даа үүлдерни төлээринге америк өг-бүлеге бети-ле дизе 8.575 доллар чылда негеттинер. Ол хире орулгалыг өг-бүлелер америк өг-бүлелериниң үүгле 14,2 хуузу болуп турар. Бажың тудуп алыр дээн кижиниң материаллар ажыглааның өртээзиге, оон-биле холбашкан чүзүн-баазын документилер кылдырарының хөлезининге 475-тен ажыг үндүрүглер онаажып турар.

✪ АКШ-та эр костюмге янзы-бүрү 116 үндүрүглерни онаап турар.

✪ Чаа автомашинаны садып алыр кижи оон садар өртээнин 28 хуузун үндүрүг кылдыр төлеп турар.

✪ 1960—61 сан-хөө чылында АКШ-тың күрүне бюджединиң орулгаларының хөй кезиин—52 хуузун чондан хавырар олча-ажык үндүрүүнүң күселиби-ле алыр деп дөзевилээн, а капиталистиг монополиялардан үндүрүг бюджет орулгаларының үүгле [illegible] хуузу болуп турар.

✪ АКШ-та олча-ажык үндүрүүнүң хемчээли дайын мурнунда үеби-ле деңнээрге 10 катап көвүдээн. Чоннуң хуузунда орулгаларындан үндүрүглер 1951 чылда 21,6 миллиард доллар турган болза, 1960 чылда—43,7 миллиард доллар болур.

✪ АКШ-тың 1940 чылдан бээр бадылаан үндүрүглер дугайында бүгү хоойлулары эвээш болгаш ортумак орулгалыг бөлүктерден үндүрүглерни хөйну алыр кылдыр доктааткан.

✪ АКШ-та садып алыр үүлдерге үндүрүглер 1941 чылдыы-биле деңнээрге ам барык-ла 4 катап өскен.

✪ 1959 чылда хөй штаттарның үндүрүглерин — барааннарга не-мээр үндүрүглерин, олча-ажык үндүрүүн болгаш өске-даа үндүрүглерни улуу-биле аартаткан.

✪ Нью-Йоркка хоорай чагыргазының хавырып ап турар үндүрүүнүң чоннуң кижи бүрүзүнге онаажыры 1954 чылда 138 доллар 44 цент турган болза, 1958 чылда 190 доллар 60 цент чедир көвүдээн. Ынчалза-даа хоорай чагыргазы үндүрүглерни ынчаар көвүдеткеин ам-даа четпес, ынчангаш үндүрүглерни ам-даа көвүдедири эргежок чугула деп бадыткап турар.

Төрүттүнгенинден эгелээш өлгүжеге чедир

Италияда чер-черниң үндүрүглери бежен ажыг хевирлерлиг. Оон аңгыда доора үндүрүглер — үжен чыгыы. Ол үндүрүглер итали чонну чер бүрүзүнде хаара тудуп турар. Ында үндүрүг дээрге базым бүрүзүнде — бажында, кудумчуда, трамвайда, кинода, театрда.

Итали кижиниң өртен туруп келгеш чунар саванының, чоттунар аржылының өртээниң 10 болгаш 4 хуузу үндүрүг. Оон соонда шүүрбиле бажын дыраар — оон өртээнин 3 хуузу үндүрүг. Көрүнчүкке көрүр — ында кижиниң бодунуң арны кестүрү-биле кады, үлегерлеп чугаалаарга, 4 хуу үндүрүг база кестур.

Итали кижи өртен какао ижер дээн болза, оон өртээнде 6 хуу үндүрүг кады хайындырттынган, оон аңгыда ону хайындырган саванын өртээниң 4 хуузу үндүрүг. Какаону кудуп ижер аякта тус черниң үндүрүүнден 4 хуу сиңниккен. Ол-ла кижиниң чемненип олурар столунуң чадыынын өртээнде 4 хуу үндүрүг база неметтинген.

Радиозун чугаалады бээр—оон хөлезининиң 10 хуузу база үндүрүг. Эртенги солуунну номчуп олургаш, оон саазынының өртээнде 3 хуу үндүрүг бар дээрзин номчукчу билир. Ол кижи ажылче чоруур дээш шагынче көөр, ол шактың өртээнин 4 хуузун ол үндүрүг кылдыр төлээн.

Итали кижиниң хереглээр-ле үүл бүрүзү: «Доктаа! Төле! Кармаанның какта!»—деп базым санында дужаап турар.

Бо дээрге хамыктың чүгле эгезидир. Демги-ле итали кижи бажыныңдан үнгеш, ажылче чоруптар. Оон ол бажыңының хөлезининиң 2—3 хуузу үндүрүг. Чадалап бадыптар, а ол чаданы кылган тудуг материалының өртээнде—8 хуу үндүрүг.

Дүштеки чем шагы чедип келир—ол дүштеки чемде 1,5—35 хуу үндүрүгну кады хайындырган (оон өртээнде немээн).

Хөй санныг үндүрүглерни базым бүрүзүнде ынчаар төлеп чораан, ол-ла кижи өг-бүлезинге чедип кээр. Ында база-ла үндүрүглер сиңниккен. Бичии уруунун ойнаарагының өртээнде безин үндүрүг бар.

Оон соонда кинога баар. Оон өртээнге база-ла үндүрүгну немей төлээр. Кежээ бажыңына келир, электри чыып турар—ында база-ла үндүрүг сиңниккен.

Ажыл хүнү доостурга, ол кижи ам удуур. Чыдып алган орунун ол 5 хуу үндүрүгну немей төлеп тургаш садып алган. Оон сыртанган сыртыында, эжинген чоорганында база 4 хуу үндүрүг сиңниккен. Ынчангаш бажыңдан будунга чедир янзы-бүрү үндүрүглер-биле бүргедип алгаш ол удуур апаар.

Шак мындыг байдал-биле итали кижи төрүттүнгенинден эгелээш-де өлгүже чедир үндүрүг төлеп келгеш, ол-ла кижи өг-бүлезинге чедип кээр. Ында база-ла үндүрүглер сиңниккен. Бичии уруунун ойнаарагының өртээнде безин үндүрүг бар.

Оон соонда кинога баар. Оон өртээнге база-ла үндүрүгну немей төлээр. Кежээ бажыңына келир, электри чыып турар—ында база-ла үндүрүг сиңниккен.

Үндүрүгжү аг-шериг

Капиталистиг чурттарда үндүрүглер аартап, өзүп турары-биле кады үндүрүг хавырарын эргелээр дүжүметтериниң саны база көвүдеп турар. Чижээ, Англияда үндүрүг эргелээр дүжүметтериниң саны 70 муң чедип турар, оон аңгы чер-черде үндүрүг хавырыкчылары база бар.

Үндүрүг системазы аажок будулгаазынныг болгаш ажылчыннардан, тараачыннардан дөртен шаа янзы-бүрү үндүрүглер тыртын турар Франция үндүрүг хавырарынга дорт-даа, доора-даа киришкени дээш 130 муң кижи шалың ап турар.

«Кейхан» солуннуң бижип турары-биле алырга, Иранда сан-хөө органнарының ажылдакчылары сырый харылзаалыг ажылдаарын иран жандармериянның (каргыс шагдаа) командылалынга дужаал берген. Ынчангаш ядыы түренги көдээ черге жандарма отрядтары чедип келгеш, хаанга үндүрүг төлевээн дээш тараачыннарның саап ижип олурган сөөлгү-ле инээн сүре бээр болгаш бажың иштинде хорлуг-ла үүлдерни хавырып алгаш баар.

Үндүрүг эргелелдериниң дүжүметтери, чер-черде үндүрүг хавырыкчылары, кассирлер болгаш бухгалтерлер, үндүрүг орнунга хавырып алган үүлдерни садыглаар албан-хаакчылар, үндүрүг төлевээннерге харыысалга онаар суд аппарадының кижилери — олар шуптузу капиталистиг чурттарның ажылчыннарының болгаш тараачыннарының бүдүргени материалдыг боттуг үүлдериниң күрт-кымысхаак дег дойлакчылары болуп турарлар.

Капиталистиг чурттарда ядыыларга үндүрүг инспекторундан артык коргунчуг кижи чок. Үндүрүг эргелээр ындыг аг-шериг эремчик дузаа-биле дөмей, аная күш чок ымыраа, сээктер туттунуп-ла турар, а чүгле күштүү маастар ол дузакты үзе чүткүп үнүп турар деп чогаалчы Франсуа Рабле үлегерлеп бижээн.

Кымда-ла өвээш болдур, оон хөйну

Доора үндүрүглер дугайында В. И. Ленин мынча деп бижээн: «Кижи ядыы болган тудум-на бодунуң орулгазының хөй үлүүн күрүнеге доора үндүрүг кылдыр берип турар».

Италияда 1960—1961 чылда күрүне бюджединде үндүрүглериниң ниити түүү 3.418 миллиард лир, оон иштинде доора үндүрүглер 75,9 хуу болуп турар.

Италияда янзы-бүрү орулгалыг кижилер ол доора үндүрүглерни мынчаар төлеп турар (шалыңга хамаарыштыр доора үндүрүгүнүң хуузу):

Корпус генералы	4,4 хуу,
Университет профессору	5,8 хуу,
Мергежилдиг ажылчын	16,8 хуу,
Кара ажылчын	31,5 хуу,
Таңнылы	32,8 хуу.

Кымнарның үндүрүү эвээжеп турарыл

Капиталистиг чурттарда ажылчы чоннардан тыртар үндүрүглер көвүдеп турда, капиталистиг монополиялардан тыртар үндүрүглер улгадыр хамаанчок, харын-даа эвээжеп турар. Чижээ, албан хуузунуң сан медээлерин ёзугаар алырга, Американың Каттышкан Штаттарында ниити үндүрүглер 1952 чылда 82 миллиард доллардан 100 миллиард чыгыы өзүп турда, капиталистиг үндүрүглер ол-ла үеде бүдүргелерниң ажык-кончаазындан тыртар 22 миллиард доллардан 18 миллиард доллар чедир эвээжээн.

Боо-чепсекти эңдере бүдүрери ажылчы чоннар ядараашкынга таварыштырып турда, а капиталистерге ол артык кончаа болуп, улам байыырынга ажык-кончааның үндезини болуп турар.

„Кайгамчыктыг" чүве

Германияның Федеративтиг Республиказын «кайгамчыктыг экономиканың» чүрту деп Боннуң пропаганда көөргеттиннишкин-биле адап турар. «Кайгамчыктыг» чүвези чүл ынчаш?

1959 чылдың чүгле сес айларында, оон мурнундагы чылдың ол-ла үези-биле деңнээрге, ында үндүрүглериниң ниити түүнүне 3,2 миллиард марк акша немешкен. Барыын Германияның парлаагазының медээлеп турарындан алырга, 1960 чылдың февральда үндүрүглерден чазактың оргулгазы 1959 чылдың ол-ла айнынындан 14,8 хуу хөй болган.

Үндүрүглериниң ужу-кыдыы-даа көзүлбес. Чаа бюджет чылында чондан алыр үндүрүглериниң түүү 1,35 миллиард марк өзер дээрзин Боннуң статистиказы херечилеп турар. Ол хирезинде Крупп азы Тиссен ышкаш тергиин капиталистерниң акша шоодайларына бичии-даа дегбейн турар. Чондан үндүрүгүнүн өзүлдези колдуунда-ла «ажыл төлевириндеи үндүрүгну көвүдеткеининден болур» деп Барыын Германияда буржуаз солун «Ди Вельт» миннип бижип турар. Ынчангаш ажылчы чоннардан үндүрүгну көвүдедип турары ол-дур.

Барыын Германияда хүрээлериниң тускай үндүрүү база бар. Ол үндүрүг олча-ажык үндүрүүнүң барыкла 9 хуузу болуп турар.

Барыын Германияның «кайгамчыктыг» чүвези бо-дур.

ДҮП ЧОК ДОСКААР

Боо-чепсекти эңдере бүдүрүп турар капиталистиг чурттарның чазактары күрүне бюджединге киирер орулгалардан көвүдеп турар чарыгдалдарны канчаарла дуглап алыр дээш бажын ыжыдыр бодаып турар.

Экономика талазы-биле кошкак болгаш хоңдангай көдээ ажылагыйлыг Греция НАТО-нуң шериг блогунга кирип алганының ужуун болунда чүүктеп турар. Оон-биле холлбашкан шериг хереглелинге киирер чарыгдалдарны дуглаары-биле үндүрүглерни улгаттырып турар.

«Бюджетке деннежилгени» кылыр дээш Грецияга 1955—56 чылдарда 500 миллион драхм (грек акша) түннүг янзы-бүрү үндүрүглерни немей чоруткан. 1960 чылдың бюджединиң төлевилелинде үндүрүглерни 12.981 миллион драхм түнге дөзевилеп турар. Ону ажылчы чоннардан хавырар үндүрүглериниң күселиби-ле дуглаар деп чүве шуут билдингир.

НАТО-нуң шериг программазын күүседиринге хөреңги киирери дээрге, Грецияга дүп чок досхаарже суг кудуп турганы-биле дөмей болуп турар. Ол дүп чок досхаарже суг кудар хүлээлге грек капиталистерге эвес, а ажылчы чоннарга онаажып турар.

Кымга каттырычыг болурга, а кымга човуланныгыл...
«Известия» солундан.

Ажылчыннардан болгаш албан-хаакчылардан олча-ажык үндүрүүн тыртарын соксадыр талазы-биле Совет социалистиг күрүненің чаа улуг шиитпириниң дугайын Совет чазактын баштыны эш Н. С. Хрущевтүн Кремльдиң Улуг ордузунуң индиринден чарлаандан бээр кашла хонду. Совет чазактың ол чугула шиитпирчи бистиң чурттуң ажылчы чоннары, депшилгелиг бүгү кижи төрелгетен улуг үүлдүгзүнүүшкүн-биле хүлээп көрүп турар.

Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларының ажыл төлевириниң үндүрүглер тыртарын соксадыр дугайында Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Хоойлузу капитализмге бодааргa социализмниң артык күштүүн, чоннуң амыдыралын чайгылыш чокка экижиде-ринге бистиң чуртувуста кайы хире боттуг аргалар болгаш улуг курлавырлар барын хүннүң херели дег чайыннандыр херечилеп турар.

Кижиниң чаагай амыдыралының дугайында сагыш салыышкын дээди хоойлу болуп турар социалистиг күрүне чондан үндүрүг тыртарын соксадып шыдаар.

Коммунизм тургузуушкунунуң талазы-биле бистиң чедиишкиннеривистиң ачызында социализмниң улуг идеялары миллион-миллион кижилерниң угаанында, үүректеринде улам-на ханызы-биле сиңнигип кирип турар. Бурунгаар соксаал чокка чоруп орар бистиң социалистиг делегейивисти шүүрелген капиталистиг делегей чедип шыдавас.

Совет Эвилелиниң бо чаа чаагай шиитпири капиталистиг делегейниң ажылчы чоннарынга сорук киирикчи үлегер болур.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң орлакчызының 35-24, партийжи амыдырал болгаш пропаганда кылдыстериниң 23-54, харыысалгалыг секретарының 37-13, көдээ ажыл-агый кылдызының 22-64, иштики информация кылдызының 21-47, совет тургузуг, үлетпүр болгаш транспорт кылдыстериниң 23-35, чагаа кылдызының 21-27, культура болгаш амыдырал кылдызының 25-38, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 20-60.

ТС—00176. Чагыг № 1280. Культура эргелелиниң типографиязы.